

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3864

ՔՍԱՆ ԵՒ ՀԻՆԳ ԱՍԵԱՅ

ԲԵՄՈՎԱՆ ԳՈՐԺՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Պ. Հ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ

Գ Ր Ե Ց

Պ. ՏՕՆԸԳԵՏԵԱՆ

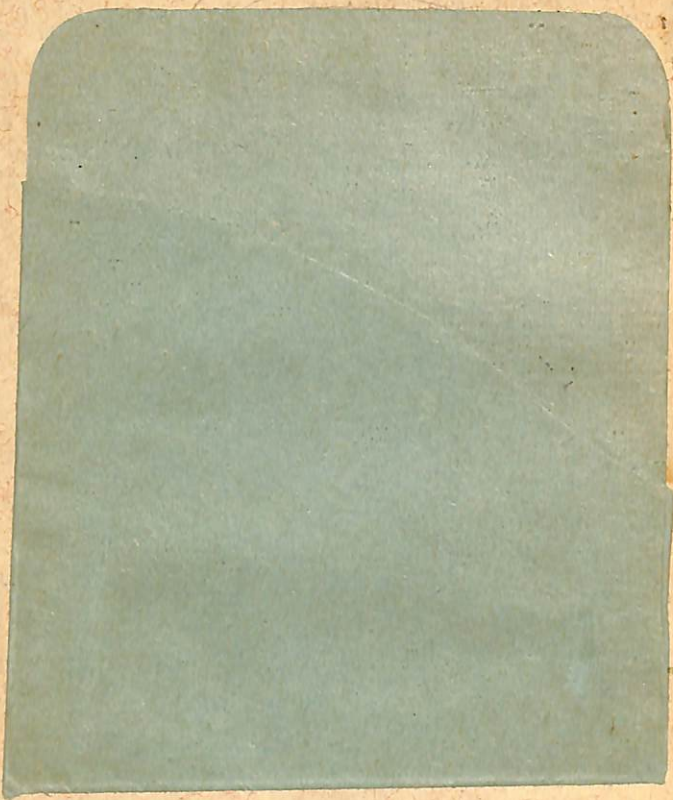

Կ. ՊՈՒԼԻՍ

ՏՊԱԳԳ. ՆՇՈՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵՆՆ

1888

792(47.925)9
Ա. 19 և. և.

Աղանակի Օրհրորք Եղիաւթ Ե Ք

Զեպարթի 91 ամբի յարգանքի համար
Կ. Կոնստ. ԲՍԱՆ ԵՒ ՅԻՆԳ ԱՍԵԱՑ *Կ. Կոնստանդնուպոլիս*

700 ԲԵՄԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌԻԹԻՒՆ

29-50 Պ. Յ. ԱԴԱՍԵԱՆԻ

792(47.925)9

4-19 1904

2004

Գ Բ Ե Յ

Պ. ՏՕՆԱԳԵՏԵԱՆ

1003
11225

Կ. ԳՈՒԼԻՍ

ՅՊՈՒՐ. ՆՏԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵՆՆ

2011

9005

3200 + 1000000

Յ Ե Ռ Ը Զ Ը Բ Ը Ն

Պ. Պ. Հ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ

ՀԱՄԱՌՕՏ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԻՐ ՔՍԱՆԵՆԻՀԻՆԳ ԱՄԵՑ ՅՈՐԵԼԵԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

Հասարակ տեղիք է հուշակել այժմ
թէ մարդկային քաղաքակրթութեան
հնոցներէն մին է թատրը, որ, ժամա-
նակակից բարուց գեղեցիկ եւ տգեղ ե-
րեւոյթները պատկերելով ժողովուրդին
առջեւ, կը խորշեցունէ 'զայն նուա-
տութենէ եւ չարութենէ եւ կը վառէ
ի սէր վսեմին եւ բարւոյն:

Այս հշմարտութիւն վաղածանօթ է
մեր ազգին, որ, պատմական դարուց
մէջ իւր թատերասիրութեան փայլուն

ապացոյցները տուած լինելէ զատ, ներկայ դարուս մէջ իսկ ոչ նուազ նշանաւոր հանդիսացած է իւր թատերասիրութեամբ: Արդարեւ հանրածանօթ իրողութիւն մ'է թէ Հայք հիմնեցին Արեւելեան թատերաբեմն, ուր մեր անդրանիկ դերասաններ եւ դերասանուհիներ, ինքնուս եւ գրեթէ անխրախոյս, յաջողած են փայլիլ իրենց արտասովոր ընդունակութեամբ:

ՊԵՏՐՈՍ Ա.ԴԱՄԵԱՆ եկաւ վերջապէս, եւ իւր խաղով կերպարանափոխեց Հայ թատրը: Վերջ տուաւ այն սնամէջ դիւցազներգութեանց եւ գոեհիկ զաւեշտներուն որք սկսած էին ողողել թատերաբեմն, եւ, անոնցմէ աւելի ճշմարիտ եւ աւելի ազնիւ ճիւղ մը մշակելով, բուն թատերգութեան (տաւմ) ճաշակը ներմուծեց ժողովուրդին մէջ:

ՊԵՏՐՈՍ Ա.ԴԱՄԵԱՆ ոչ միայն յեղափոխեց Հայ արուեստն, այլ եւ կատարելագործեց զայն: Բնական եւ ստացական ամեն ձիրքերով օժտուած, մուսայից սիրեցեալ զաւակ, նկարիչ եւ քերթօղ, ինք բարձրացուց թատերա-

բեմն եւ հասցուց արուեստը մի նրբութեան որ անծանօթ էր իրեն:

ՊԵՏՐՈՍ Ա.ԴԱՄԵԱՆ, իրեն յատուկ ջերմութեամբ մը շեշտելով իւր ստանճանած դերերն եւ իւր հրապուրիչ անճաւորութեան դիւթութիւնը ծաւալելով հանդիսականաց վրայ, յաջողած է իւր հեշտալուր եւ քաջոլոր առողանութեան շնորհիւ սիրելի ընծայել Հայ լեզուն եւ հետեւապէս Հայ ազգութիւնն ոչ միայն յաջս օտարախօս կամ օտարաւէր համագգեաց, այլ եւ յաջս օտարաց անգամ:

ՊԵՏՐՈՍ Ա.ԴԱՄԵԱՆ, Հայ ժողովրդեան ամեն դասերուն հաւասարապէս համակրելի, իւր արուեստին անխտրականութեամբ յաջողած է միութեան գիծ մը հանդիսանալ համարիւն եղբարց միջեւ, 'զորս դժպիսի հանգամանքներ անջատ կը պահեն իրարմէ եւ մինչեւ իսկ իրարու դէմ կը հանեն մերթ:

ՊԵՏՐՈՍ Ա.ԴԱՄԵԱՆ, ազգային շրջանակին մէջ այնքան դափնիներ քաղելէ յետոյ, առաջին Հայ արուեստագէտն եղաւ որ յանդգնեցաւ ոտքը դնել եւրոպեան ազգաց թատերաբեմներուն վր-

րայ : Իւր յանդգութիւնն փառօք պսակ-
ուեցաւ , եւ խանդավառ ծափահարու-
ածեանց շուինդ մ'ընկերացաւ իւր քայ-
լերուն վուսփորէն մինչեւ կովկաս եւ
կովկասէն մինչեւ Ֆինլանտիա , շտեւ-
եալ նկարագրութիւնը պերճախօս լեզ-
ւաւ կ'արտայայտէ այն հիացում 'զոր Հայ
արուեստագէտն ազդած է իւր օտարագ-
գի ունկնդիրներուն , պայծառապէս
ապացուցանելով թէ Հայը կարող է
Թատերական արուեստին մէջ ալ արժա-
նավայել դիրք մը գրաւել Հնդիկ-եւրո-
պեան գերդաստանին միւս անդամնե-
րուն քով :

Կ'արժէր ուրեմն տօնել քսանեւիըն-
գամեայ այսքան փառաւոր գուծունէ-
ութեան մը Յորելեանը : Պէտք էր վեր-
ջապէս մրցանակ տալ անխոնջ աշխա-
տաւորին , որ քառորդ դարու մը մէջ
յաղթանակէ յաղթանակ խոյացած է :
Պէտք է որ մեծ արուեստագէտին հայ-
րենակիցները փայլուն ցոյցերով յայտ-
նէին թէ որքան կը գնահատեն հանճար
եւ անձնուրուրութիւնն , այսու եւ յո-
բելեանի խրախուսիչ սովորութիւնը

ներմուծելով Տանկաստանի մէջ :

ՊԵՏՐՈՍ Ա.ԴԱՄԵԱՆԻ համակրող ազգա-
յինք կարգադիր Մասնախումբ մը կազ-
մեցին իսկոյն , հետեւեալ անձերէն բաղ-
կացեալ :

Մեծ . Տեաքի Կերսէս Կերսէսեան

Առնճապետ

» » Կարապետ Սրվանեան

Գունճապետ

» » Մինաս Չերազ Բարտոռոյար

Վսեմ . Միխայէլ Էճ . Փորբուզալ

» Ասպետ Ա . Զունդ

Մեծ . Յեաքի Յովնանէս Թորոսեան

» » Գէորգ Ապտուլլահ

» » Թովմաս Թէրզեան

» » Սրապիոն Հէֆիմեան

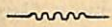
» » Պետրոս Վասիլեան

Մասնախումբը որոշեց ի պատիւ յո-
բելեարին Թատերական երեկոյթ մը տալ
Դեկտ . 30ին ի Նոր-Թատրոն Բերայի
(նախկին Արեւելեան Թատրոն) :

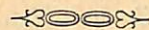
Մասնախումբը թատերասէր հասարակութեան հրաւեր կարգաց մասնակցիլ հանդիսին անձամբ եւ նուէրներով, եւ այժմ, բերկրութեամբ տեսնելով թէ ժողովուրդը ջերմ համակրանօք ընդունած է իւր հրաւեր, պարտ անձին կը համարի իւր սրտագին շնորհակալիքը յայտնել ազնիւ Հանդիսականաց :

30 Դեկտ. 1888

Կոստանդնուպոլիս

Ա Դ Ա Մ Ե Ա Ն

Ա.

Ներկայ գրքոյի մէջ յառաջ կը բերենք Պետրոս Աղամեանի, 'ի Ռուսիա ունեցած, թատերական կենաց նկարագիրը մասամբ միայն. «մասամբ» կըսենք որովհետեւ ամբողջին համար հատորներ իսկ հազիւ թէ՛ բաւեն: Նա իւր թատերական նախնական շրջանն անցուցած է աստ, 'ի Կ. Պօլիս, մինչեւ 1879 թուականն, պարբերաբան ներկայացումներ տալով:

1873 ին առիթ կունենայ գտնել պաշտպան և մեկենաս յանձին՝ արքունի ճարտարապետ Յակոբ պէյ Պալեանի, որ կը քաջալերէ ոչ միայն Աղամեանն, այլ և

բոլոր խումբի դերասաններն, զորս հա-
ւաքած էր թատերապետ Պ. Մաղաքեան,
և որ կանոնաւոր ներկայացումներ կու-
տար Օրթագիւղի այն թատեր մէջ, զոր
կառուցած էր Յակոբ Պէյ, իւր մասնա-
ւոր ծախիւք, և նուիրած՝ Բարեսէր ըն-
կերութեան:

Ադամեան այդ խումբին մէջ կը կա-
տարէր առաջին դերերը: Եւ այն ժա-
մանակ քաջալերեալ Յակոբ Պէյէն՝ այն-
քան մեծ եղաւ ժողովրդեան եռանդն,
որ նոյն տարւոյ թատերական եղանա-
կին մէջ 1200 ոսկի հասոյթ կը գոյանայ:

1879ին Ադամեան կերթայ՝ թիֆլիս, և
ներկայացումներ կուտայ անդ. ո՛ւր այլ
ևս հոգեկանին առաջ կ'ոչնչանայ նիւթա-
կանն և Ադամեան թիֆլիսի մէջ կը թե-
ւակոխէ իւր յաղթական փառաց առա-
ջին աստիճանը: Եւ այնուհետեւ իւր ամ-
բողջ էութիւնը կը նուիրէ իւր արուես-
տի կատարելութեան: Երեք ամբողջ
տարիներ թիֆլիսի հասարակութիւնը
միշտ աւելի և աւելի խորին համակրու-
թեամբ կը լցուի դէպ ի նորա դերասա-
նական հանձարը: Մի և նոյն ժամանակ

և անաչառ քննութեամբ վերաբերելով
նորա դերասանական թերութեանց նը-
կատմամբ:

Պ. Ադամեան մի փոքրիկ խումբի հետ
թատերական ուղեւորութիւն կ'ընէ
նաեւ Կաւկասիոյ զանազան քաղաքները՝
Ալեքսանդրապոլ, Գանձակ, Շուշի, Բա-
քու, Բաթում, Ախլքալաք, Ախալցխա և
Վլադիկաւկաս, ամեն ուրեք ջերմ և սի-
րալիր համակրութիւն գտնելով, մանա-
ւանդ ՚ի Բաքու, ո՛ւր թատերասիրու-
թիւնը թիֆլիսէն ոչ նուազ ծաղկած է,
և ո՛ւր կը ներկայացնէր ուսաց խում-
բին հետ:

Ադամեան օգտուելով սոյն մշտավառ
քաջալերութենէն շարունակ կը ձգտի
կատարելագործուիլ իւր արուեստին մէջ.
և յառաջագիմութեան անսահման իղ-
ձովն տոչորեալ, կ'ուսումնասերէ մինչև
երկու հարիւր յիսուն դերեր, որոց մեջ
նշանաւոր կը հանդիսանան Անգլիական
— Համլէթ, Օթելլոյ, Արքայ Լիր. Գեր-
մանական — Ֆրանցի դերք՝ Շիլլերի Ա-
ւագակներ ողբերգութեան մէջ, Պրախ-
կէլի Նարցիս, Կուդսկովի Ուրիլ Ա-

քասրա ևն. Գաղիական — Տիւմա — Հօր
Քիճը, Հիւհօյի — Անճեյլոյ, և Ռիկոյիքոյ,
Ռիւ-Պլաս . և այլք . և Ռուսական —
դիմականհանդէս՝ ողբերգութիւն Լերմոն-
տոՖի, Խեյրից Պանոսնաս, Ռեվիզոր,
Ջոնի տեղ գոն, և Կրիճչիսկի Հարսանիք :

Հայերէն ողբերգութեանց մէջ Մկր-
տիչ Պէշիկթաշեանի Արշակ Բ. Սրա-
պիոն Հեքիմեանի Ամբաստ Բ. Հարմակ և
Աշխէն, Էմմանուէլ Եսայեանի Արշակ Բ.
և Սուրբուհեանի Խարապալա :

Ի նկատի առնելով Աղամեանի ընտ-
րած խաղերն, այն եզրակացութեան
կուգանք թէ՛ նա սկզբունք դրած է ի-
րեն միացնել դերասանական դպրոցի
պահանջքները թատերական գողտիա-
րականութեան պահանջքներուն հետ,
և արտաքսել անհեթեթ ու ծաղրելից
պատկերները թէ՛ կատակերգութեան և
թէ՛ ողբերգութեան մէջէն :

Աղամեանի սոյն ուղղութիւնն և տա-
կաւ յառաջդիմութիւնն այն աստիճան
անազխի մայլ կը սկսի տալ նորա ան-
ուան, որ նորա համբաւն Թիֆլիսէն կը
ծաւալի ամբողջ Ռուսաստանի մէջ : Այդ

միջոցին Աղամեան՝ նոր-նախիջեանի
հայ թատերասիրաց ակումբի կողմէն կը
հրաւիրուի եռամեայ սրայմանաժամով :
Ապա, կուղեւորի Մոսկուա՝ տեղական
հայ ուսանողաց կողմանէ կրկին հրաւէր-
ներ ընդունելէ յետոյ :

չութեամբ կը ընու ամեն արուեստատէր :

« Օթելլօ — հայ լեզուաւ . . . »

« Հարկաւ , տգիտարանութիւն մ' է այս , ոյր իսկատիպ գաղափարն ստեղծագործուած է թիւրքիմացութեան շնորհիւ :

« Ռուս հասարակութիւնը , սահմանափակ յարաբերութիւն ունենալով հայ ժողովրդեան հետ , բնա՛ւ պատեհութիւն ունեցած չէ ծանօթանալու նորա գեղեցկագիտական հակմանց , այլ ծանօթացած է միայն նորա կոկորդային արտաբերութեան և այս պատճառաւ , ակամայ , կասկածանօք կ'ունկդրէ հայ դերասանին առողջանութեանը : Սակայն բողոքովին անհիմն է՝ իւր այդ կասկած : Նախ որովհետեւ Պ . Աղամեան կատարելագոյն դերասան մ' է , և երկրորդ՝ այն լեզուն , որով կը խաղայ նա , թէեւ հայերէն է , բայց ո՛չ երբէք կոկորդային , այլ քաղցրահնչակ , հեշտալուր և բաւական այլափոփոխ լեզու մ' է և կարծես Անգլիական ու Իտալական լեզուներու խառնուրդ մ' եղած լինի : Մեզ ծանօթ Հայերէնը՝ Աղամեանի բերնին մէջ այն է՝ ինչ որ է հրէական լեզուն գերմանա-

բ .

Այս կէտէն ահա՛ կսկսի Աղամեանի յաղթական ընթացքը Ռուսաստանի մէջ : Ռուսական մամուլն՝ ամէն ուրեք միահաղոյն՝ համաստիճան կը դասէ զնա աշխարհահռչակ դերասաններու հետ . իսկ Համլէթի դերին մէջ՝ տեղ տեղ անոնցմէ գերազանց : ' Ի հաստատութիւն՝ նախ յառաջ կը բերենք Նավորոսիսկի թէլեգրաֆ լրագրի 1887 նոյեմբեր 22 թուակիր մի յօդուածն , որ միևնոյն ժամանակ կենսագրական հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պարունակէ :

« Հայ լեզու և Շէքսպիր — լոկ այս պարագայն , սպաքէն զարմանօք և ապ-

կանին քով, իսկ առողանութիւնն եւս առաւել ընտիր է: Այնպէս որ Իտալերէնի և Հայերէնի անտեղեակ մարդու մը համար միևնոյնն է ըսել Օրեյլոն Հայերէն կամ Իտալերէն. իսկ գերադասումն՝ ըստ ինքեան ճաշակի խնդիր է:

« Ոմանք նախամեծար կը համարեն լըսել Ադամեանը՝ երբ կը խաղայ Փրանսերէն, որ քիչ շատ հասկանալի լեզու մ'է ամեն մարդու . . . :

« Անճիլդ նախապատուութիւն մ'է այս: Մեր անկեղծ խորհուրդը սա է որ Պ. Ադամեան խաղայ մի միայն Հայերէն, իւր մայրենի լեզուաւ: Որովհետեւ գիտակ լեզուաւ խաղ տեսնելն աւելի կ'երկճղէ ուշադրութիւնն, քան թէ կ'եւթարրականացնէ զայն: Չը հասկնալով լեզուն, մարդս ամբողջովին իւր ուշը կը յառէ դերասանի «խաղին» վրայ և արագօրէն կ'ընդհնջմարէ այն ամեն կիրքերն ու յուզումները, զորս նա կը պատկերէ իւր դէմքի վրայ ու շարժմանց մէջ:

« Անշուշտ ամեն բանէ աւելի փափաքելի էր որ Պ. Ադամեան իւր դերերը կատարէր ռուսերէն, բայց ատոր հա-

մար բաւական շատ ժամանակի կարօտ է, թէեւ իսկապէս այս բանը Պ Ադամեանի համար չէ, եթէ ինկատ առնունք նորա աշխատասիրութիւնն եւ լեզուագիտական ընդունակութիւնը: Նա գիտէ բազմաթիւ լեզուներ, և ռուսերէնն ալ, կը խօսի կանոնաւորապէս:

« Պետրոս Հերոնիմոսեան Ադամեան, և ծնեալ Փեփրոնէ Վասիլեան, ծնած է 1849ին Կ. Պոլսոյ Գալաթիա քաղաքամասին մէջ, հետեւաբար նա այժմ 39 տարեկան է, թէև ըստ երևոյթին շատ աւելի երիտասարդ կերեւի:

« Նորա դերասանական ասպարէզն, անաշուռապէս խօսելով, կ'սկսի դպրոցական գրասեղանէն. այդ ժամանակ արդէն նա կը վայելէր աշխոյժ և սրամիտ աշակերտի համբաւ և դերասանութեան ճիրք:

« Ադամեան տակաւին մանկական ծաղիկ հասակի մէջ կը զրկուի իւր մօրմէն՝ զոր միշտ կը յիշէ մեծ յուզմամբ: Նորա հայրը յարգելի անձնաւորութիւն մ'էր. և թէև կը պատկանէր Հայ հասարակութեան բարձր դասին, սակայն և այնպէս

1003
11225

չատ խիստ քննադատութեամբ կը նայէր իւր որդւոյն սիրած դերասանական ասպարէզին վրայ, և շատ անգամ յայտնապէս զայրացմամբ կը յայտարարէր Պետրոսին՝ հրաժարիլ իւր այդ « յիմարութենէն » : Պետրոս անկեղծաբար զոջլալով երդուեցաւ հրաժարիլ դերասանութենէն, այլ սակայն հակառակ իւր երգման չը կրցաւ թօթափել իրմէ այն « յիմարութիւնը » :

« Ծերունի Աղամեանը, բազմաթիւ փորձերէ յետոյ համոզուելով դառն ճշմարտութեան, թէ անկարելի է գիտական մարդ մը դարձնել իւր որդին, եւ միևնոյն ժամանակ չուզելով նպաստել նորա փնտաւար բաղձանաց դէպի դերասանական արուեստն, ժամագործի քով կուտայ : Բայց այս փոփոխութենէն Մուսաները շատ բան չը կորուսին . իսկ ժամագործն ոչինչ չահեցաւ գրեթէ : Պետրոս, թէև ըստ երևոյթին կը ջանար հաճոյանալ իւր հօր, բայց նորա ձեռները կը ձգտէին աւելի դէպ ի մատիտը քան դէպի ունելիքն ու խարտոցը . իսկ միտքը առաւելապէս կեդրոնա-

ցած էր ոչ թէ առ այն թէ, ինչպէս կը շինեն ժամացոյցի սլաքներ, այլ՝ թէ ինչպէս նոքա հանդարտօրէն կը յառաջանան դէպի որոշեալ նպատակակէտը : Վերջ ի վերջոյ այս վիճակը կը ձանձրացընէ ժամագործին, և Պետրոս՝ ի մեծ ուրախութիւն իւր՝ կարտաքսուի արհեստանոցէն :

« Հայրը չափազանց կը զայրանայ այս այս առթիւ, սակայն խորհելով թէ որդին ընդունակ չէ ժամագործութեան, կ'որոշէ տալ այնպիսի գործի մ'որ աւելի համապատասխանէ նորա արհեստագիտական ընդունակութեան : Առեւտրական գրասենեկի մը մէջ պաշտօն կը գըտնէ նորա համար, բայց այս ասպարէզի մէջ ևս, Պետրոս չարդարացուներ իւր հօր յոյսերն : Խնդիրն հոն է որ հաշուակալութեան մէջ ալ կը սպրդէին չարաչար սխալներ . թուանշաններու շարքին մէջ, անկանոն կերպիւ կը նշմարուէին կիսադէմքեր և ուրուագծեր, որոնք ո՛ր և է առնչութիւն չունէին տօմարակալութեան հետ : Բայց, շնորհիւ ծերունի Աղամեանի ազդեցութեան և դիրքին,

չառ բաներ կը ներէին Պետրոսին : Այնուամենայնիւ ներողամտութիւնն ալ ունի իւր սահմանը . բաւական ժամանակ յետոյ կը լրանայ և այդ սահմանն , եւ աշխոյժ արուեստասէրը վերստին կ'արտաքսուի : Տակաւին քանի մը փորձեր ևս եղան պատշաճաւոր գործի մը դնելու զՊետրոս , սակայն և ոչ մին հնարաւոր եղաւ : Ի վերջոյ մնացած էր միակ պատուաւոր ասպարէզ բոլորովին հակամէտ երիտասարդ պատանիի խանդավառ երեւակայութեան : Այդ ասպարէզն էր զինուորական ծառայութիւնը :

« Երկարատեւ վարանումներէ յետոյ հայրն կը հաստատէ որդին այս նոր ու փայլուն ասպարէզին մէջ : Բայց դըժբաղդաբար , այս տեղ ևս Պետրոս հոգչը տանիր հաճոյ թուելու վարչութեան : Փոխանակ զինուորական կանոնադրութեան , կը թղթատէր վիպասանութիւններ . փոխանակ տեղեկագրերու , կը շարադրէր հոգեհնուագ ոտանաւորներ և կը կարդար զայնս ոգեւորեալ այլ յուսակորոյս : Այս շրջանի պահուն կը պատահի դէպք մ'որ ահագին ազդեցութիւն կու-

նենայ իւր համայն կեանքի վրայ : Պատահաբար ներկայ կը գտնուի միջկատակ խաղի մ'որ այդ միջոցին մեծ ընդունելութիւն գտած էր Կ . Պոլսոյ մէջ : Տեսնելով հերոսներու փայլուն ընդունելութիւնները և միջկատակ խաղի արդիւնաւոր կատարումը , խանդավառ պատանին տակաւ կը սկսի այն աստիճան յափշտակուիլ , որ միայն բեմէն գատ ուրիշ ո՛ր և է իրի վրայ ո՛չ կը կարենայ մրտածել և ո՛չ ալ խօսիլ : Մինչեւ անգամ մի կողմ կը նետէ մատիտն ու գրիչն : Այնուհետեւ , առաւօտէն մինչեւ երեկոյ կը թնդացնէր օդն հոգեչունչ մենախօսութեամբք և կը պատասէր զայն կարի սրտածմիկ շարժումներով . գիշերները կը փախէր կերթար թատրոն . գաղտագողի կը մտնար թատրոնի բեմակողմն . անկիւն մը կը ծածկուէր և զմայլմամբ կը շնչէր թատերական մը թնորար :

« Զինուորական փառքն ալ , հարկաւ , խոյս տուաւ և Պետրոս վերստին մնաց անգործ , առանց որոշեալ զբաղման մը , սակայն որպէս միշտ , ջերմագին հաւատք մ'ունէր ասպագային վրայ :

« Հայրը միշտ նոյն համոզման մէջ էր .
և ոչ իսկ բառ մը կուզէր լսել դերասա-
նական արուեստի վերաբերմամբ : Կ.
Պոլսոյ մէջ , թատրոնն ու նորա ներկա-
յացուցիչներն առանձինն ազգեցոյ թիւն
մը չէին վայելէր և ո՛չ իսկ քաղաքին
պատուաւոր դասի առաջ : Այս շրջանի
մէջ միակ բացառութիւն կը կազմէր թա-
տերգակ բանաստեղծ Սրապիոն Հեքիմ-
եան , ոյր առաջնորդութեամբ թատերա-
կան ներկայացումներ կը տրուէին ի Բե-
րա :

« Սրապիոն Հեքիմեան՝ իւր գրագի-
տական բազմակողմանի ձրից և անձնա-
կան բարեմասնութեանց պատճառաւ՝ հայ
հասարակութեան կողմէ կը վայելէր մեծ
համբաւ և խորին յարգանք :

« Եւ երբ , ծերունի Ադամեան , իւր
զաւակն օրինաւոր գործի մը դնելու
ընդունայն ջանքերէն յետոյ , կը ծանօ-
թանայ Սրապիոն Հեքիմեանին , ՚ի վեր-
ջոյ իւր հաւանութիւնը կուտայ որդւոյն
դերասան լինելու « գլուխք քարին , կը-
սէ ծերունին , ես այլ ևս մեղաւոր չեմ » :

« Առաջին խաղն որին մասնակցեցաւ

Պետրոս Ադամեան , կը ներկայէր « Գու-
լիեւնուս աշխարհակալ » վաւառուն թա-
տերախաղը : Ադամեան կ'անձնաւորէր
սպայ մը և իւր ամբողջ դերը կազմուած
էր ըսկ երկու բառէ « մեռի՛ր , դաւա-
ճան » բայց նա բարեխղճօրէն « կը պատ-
րաստէր » իւր դերն գիշեր և ցերեկ ,
կ'արտասանէր զայն ամեն տեսակ յերիւ-
րումներով և զանազան դիրքերով և այն
աստիճան լուռ ուսումնասիրած էր զայն ,
որ « մեռի՛ր դաւաճան » գոչած և սուրն
նետած ժամանակ , մինչեւ անգամ իւր
ծանօթ հանդիսականներու գուլթը շար-
ժեց . սակայն բեմի վրայ առաջին ան-
գամ գտնուելուն պատճառաւ ոտները
կը դողային , այնպէս որ իրեն թուէր
թէ կը պարէ : Ամեն ոք սկսաւ գովա-
բանել նորա անդրանիկ խաղն , և նորա
դերասանութեան մէջ կընդհամարէին
տաղանդի նշաններ : Սրապիոն Հեքիմ-
եան նմանապէս գովեց նորա խաղը :

« Յիշատակութեան արժանի է յայտ-
նել աստ թէ Պետրոս Ադամեան չը քը-
նացաւ այդ գիշեր , այլ « եօթներորդ
երկնքի մէջ կը կարծէր ինքզինք , և տիե-

զերաց մէջ ևս առաջին դերասանը կը համարէր լինել:

« Քսանամեայ հասակի մէջ, ո՞վ չի ջանար դափնիներով իւր գլուխն պսակել:

« Իսկ Պետրոս Աղամեան այն ժամանակ դեռ հազիւ 17 տարեկան կար:

« Նոյն տարւոյ թատերական ամբողջ եղանակին, Պետրոս Աղամեան կը խաղար Սրապիոն Հեքիմեանի առաջնորդութեամբ: Հետզհետէ շարունակ կարեւոր դերեր կ'ստանձնէր և աստիճան առ աստիճան յինքն կը գրաւէր հասարակութեան համակրանքը:

« 1869ին (թատերաբեմի վրայ ծառայելու երկրորդ տարին) Աղամեան կը մտնէ Փասուլեաճեանի խումբին մէջ, երկրորդական դերեր կատարելով: Ռուսիոյ Հայք ի նոր Նախիջևեան կը հրաւիրեն վերոյիշեալ խումբը: Նոր-Նախիջևեանի մէջ Պ. Աղամեան իւր հոգեշունչ խաղերով մեծ յաջողութիւն կը գտնէ, սակայն իւր ընտանիքին պատահող դժբաղդութիւնն հիմնիվեր կը տապալէ նորա ծրագիրը: Կ. Պօլսոյ ահաւելի հրդեհը քանզ ու քար կընէ ծերունի Աղամեա-

նը: Հրդեհի պահուն կ'այրին և նորա մի քանի տուներն, որով կորուսանելով իւր բոլոր հարստութիւնը կատարեալ չըքաւորութեան կենթարկի: Պետրոս Աղամեան կը վերադառնայ Կ. Պօլիս նեցուկ լինելու իւր վշտահար հօրն, բայց նա չը դիմանալով հարուածին՝ կը հիւանդանայ և շուտով կը մեռնի, թողլով իւր որդին առանց ո՛ր և է նիւթական միջոցի: Թատրոնը Կ. Պօլսոյ մէջ չի կրնար լիովին ապահովել դերասանի ապրուստն, որով հետեւ գոյութիւն ունի պարբերաբար: Բայ աստի, հօր կորուստէն և կարողութեան ոչնչացումէն յետոյ, կարծես թէ Աղամեանի տաղանդի փայլն սկսաւ նուազիւ յաչս իւր պաշտպաններու: Աղամեան կը հարկադրի ապրուստի ուրիշ միջոց փնտռել: Կ'սկսի զբաղիլ միայն նկարչութեամբ, երբեմն կը խաղայ թատերաբեմի վրայ հայերէն. այս ընթացքով թէեւ հոգին բերանը կուգայ, բայց չի վճատիր: Կ'ուսանի այլևայլ լեզուներ, շատ կը կարգայ, մի առ մի կը ծանօթանայ Եւրոպական թատերգական գրականութեան հետ և ամբողջ գիշերներ ան-

քուն կ'անցունէ դերերու ուսումնասիրութեամբ : Այս եղանակաւ նիւթական դժուարութեանց և մուկսքանչ ծափահարութեանց միջեւ , պատուաւոր գործ մը փնտռելու և վարդազեղ երեւակայութեան միջեւ կ'անցնի ինն տարի : Ադամեանի տաղանդը սոյն ժամանակի ընթացքի մէջ կ'աճի և կը հասուննայ : Կուսանի քանի մը Շէքսպիրեան դերեր եւ ասոնց մէջ նշանաւոր յառաջադիմութիւն կընէ : Նա այլ ևս կրնայ ապրիլ իբր թատերագակ դերասան , բայց Կ. Պօլսոյ թատերաբեմն իւր նախատիպ յարմարութեամբն և պարբերական գոյութեամբ և որ առաւելն է իւր հասարակութեամբն գոհացում չի տար պատուասէր դերասանին : Նա կը բաղձայ ոչ միայն լաւ խաղալ այլ և առաւել կը բաղձայ որ զինքը լաւ հասկնան : 1879ին Ադամեան կ'երթայ Թիֆլիս , ուրտեղէն յատկապէս կ'սկսի նորա յաղթական ուղեւորութիւնն ՚ի Ռուսիա :

« Ի Թիֆլիս Ադամեան յերեւան կուգայ Համլիթի , Օրվլոյի , Լիբի և այլ ընտիր դերերու մէջ : Թիֆլիսի մամուլը

միահամուռ , խանդավառ համակրութեամբ կը վերաբերի գերադրուած դերասանի վերաբերմամբը :

« Թիֆլիսի մէջ Պ. Ադամեան կեցաւ շուրջ երեք տարի , խաղալով անդ բոլոր երեւելի դերերն և նոցանէ իւրաքանչիւրի մէջ մտցնելով իւր հոգին և իւր նուրբ զգացումները :

« 1883ին , Մոսկուայի հայ ուսանողաց հրաւիրանօք կ'երթայ Մոսկուա , ուր բեմ կ'ենէնէ Համլիթի դերին մէջ : Հասարակութիւնը կընդունէ զնա եռանդալից ողբերութեամբ : Արուեստակից դերասանները բարեկամաբար կ'ողջունեն զնա թատերաբեմի վրայ :

« Մոսկուայի մամուլն (որպէս յետոյ Բեդերպուրկին , և ի վերջոյ Օտեսային) զարմանալի և հազուադէպ միաձայն հաւանութեամբ վեմագոյն դրուատիքներով կը դբօձմեն նորա դերասանական հանձարը : Կը հաւասարեն զնա արուեստի , եւրոպական քոմիքներուն հետ , և լիակատար յարգանք կ'ընծայեն նորա արտակարգ և անկախ ստեղծագործութեան : Մոսկուայի մէջ Ադամեան աս-

պարէզ կ'ենէ իրր արտասանող և կատարիչ բունական դերերու : Կը խաղայ Լերմոնտովի Գիմականանդիս ողբերգութեան մէջ Արբենինի դիտար դերը : Այս թատերախաղի մէջ եւս կը վայելէ յաջողութիւն , որուն , կարծեմ , և ոչ իսկ յուսալ կը վստահէր : Մանրամասն քննադատելով նորա ներկայացումը Գիմականանդիս ի մէջ , Մոսկուայի թատերական քննադատները կը հակակշռեն զնա այդ դերի մէջ Պ . Պիտարէֆի հետ , որ բունական ընտրելագոյն Արբենինի է . և նախապատուութեան դաւադանը կ'ընծայեն Ադամեանին թէ՛ դերի հասկացողութեան և թէ՛ կատարման մասին : Պիտարէֆ , որպէս յայտնի է , կը ներկայացնէ « Արբենին » իրր գեղեցիկ , երիտասարդ և մինչև իսկ՝ համակրելի մարդ , որով փոքր ինչ կը հակասէ Լերմոնտովեան Արբենինին , որ « . . . ամեն ինչ տեսած էր , ամենայն ինչ կը նախազգար , ամեն ինչ կը հասկնար , ու ամեն բան գիտեր » , որ ինքն իսկ կ'ըսէ .

« Լուսկեաց , դաժան ու թախծալից եմ ես . . . » :

« Ադամեան կը ներկայացնէ զայն աւելի մեծ իրականին :

« Այնուհետեւ Պ . Ադամեան Մոսկուայի մէջ կը փայլի իրր նրբամիտ և հանձարեղ բեմասաց , որոյ համար և կը վարձատրուի համակրութեան բազմաթիւ ցոյցերով :

« Մոսկուայէն Պետրոս Ադամեան կը ձեռնարկէ դերաստնական ընդարձակ ուղեւորութիւն ընել Ռուսիոյ այլ և այլ կողմերն , ամենուրեք հանդիպելով բուն ժողովրդի խնդակցութեան և շնորհակալեաց :

« 1884 ին կ'սկսի ներկայացումներ տալ Քեդերպուլսկի մէջ : Թատրոնական լաւագոյն քննադատները պարագային համեմատ և համակրալից յիշատակութիւններ կ'ընեն Ադամեանի մասին : Մանաւանդ շատ ուշադրութիւն կ'ընեն « համբլեթ » ի վրայ զոր նա կը ներկայացնէ բոլորովին ինքնագիւտ եղանակաւ : Հոչակաւոր « լինի՞լ , թէ չլինիլ » մենախօսութիւնը , կարասասնէ չէ թէ մեղամաղձութեամբ , որպէս կ'ընեն շատերն , այլ կսկծեցուցիչ վշտով , ձեռին ալ ու-

ներնալով դաշոյն , որ անտարակոյս աւելի կը համապատասխանէ անձնասպանութեան փափաքին , քան մեւլամաղձային խորհրդածութեան : Երբ Քլոտիոս զայրացմամբ կը մեկնի , այսինքն յորժամ Համլէթ կը ձանձնայ իւր հօր սպանիչն , այդ պահուն Ադամեան չի բռնկիր բուն կատաղութեամբ և դժգոհութեամբ , որպէս կ'ընեն Սալվինի , Բառնայ , Պոսարա , Իվանոֆ-կոզլիսկի և այլք , հապա սուկումէն կ'արձանանայ , և ապա բռնաբօսիկ հեծեծանքներ կը թափէ Հորացիոյի կուրծքին վրայ : « Ապա մօր հետ լինելուն տեսարանին մէջ , Հորացիոյի հետ գտնուելուն մահամերձ տեսարանին մէջ և առհասարակ և միւս տեսարաններու մէջ Ադամեան ցոյց կուտայ մտքի կորովի թափանցկութիւն , և խանդաղատանք :

« Պետրոս Ադամեան , Ռուսիոյ բոլոր նշանաւոր քաղաքները հրաւիրուելով շրջագայելէ , և ամենուրեք ընտիր յիշատակ մը թողելէ յետոյ , այժմ առաջին անգամն լինելով կ'այցելէ Օտեսա և ներկայացումներ կուտայ « նոր թատրոն » ի մէջ :

« Աստ թող ներուի մեզ յայտնել նրկատողութիւն մ'որ , թէ և չի վերաբերիր դերասանի տաղանդի գնահատման , բայց բաւական օրինակելի է որոշելու համար արուեստի մասին եղող այն շահասիրական հայեացքներն , որ մուտ գտած են աստ արեւմուտքէն : Մեր խօսքը գովասանական յօդուածներու վրայ է : Եւրոպական տեսակէտով , բնաւ եպերելի չի համարուիր եթէ նշանաւոր և , ըստ երեւոյթին , պատուածանաչ դերասան մը զանազան հրաշագործ դեղահատեր և էքսիւրներ հնարողի նման , ամեն տեսակ անհեթեթ գովաբանութիւններ ընել կուտայ իւր մասին : Նորեկ դերասան մը ամեն բանէ առաջ պարտի շահիլ տեղական մամուլի համակրանքն , խմբագիրներն և աղբեցիկ աշխատակիցները , կաշառելով իւր այցելութեամբք : Կերեւի թէ այսպէս հարկ է վարուիլ ըստ Եւրոպականին , եթէ ո՛չ՝ մամուլը կարող է վշտանալ նորա « անակնածութեան » համար , սակայն ռուսական տեսակէտով , ճշմարիտ դերասանը պէտք չէ որ փողեր հնչեցնէլ տայ , որովհետեւ նորա տա-

ղանդն, առանց այդ պարտաւելի ընթացքին, արդէն անթիւ յարգողներ կրնայ գրաւել: Ճշմարիտ դերասանը չի կրնար ընել այնպիսի բաներ, որոնք յատուկ են շաղկրատներու և փերեզակներու միայն: Գէթ այսպէս կը խորհին ուսուսուսնականաց մեծամասնութիւնն:

« Եւ աւասիկ Պետրոս Աղամեանի ուսուսական այս հայեացքն: դերասանի արժանաւորութեան վերաբերմամբ, զոհունակութեամբ կը յիշատակենք մասնուրի մէջ:

« Աղամեան Օտեսա եկաւ առանց ո՛րեւէ հեռագրի և առանց երկայնաձիգ ազդարարութեանց: Իւր խումբը կը կազմէ մի քանի միջակ դերասաններէ, և, համեստաբար, առանց ո և է մեծաշուք պատրաստութեան, կսկսի ներկայացումներ տալ փոքրիկ, սակաւայցելու թատրոնի մը մէջ: Եւ երբ կը հրաւիրեն զնա իրեն արժանաւոր վայրն, նա պայման կը դնէ որպէս զի անպատճառ հրաւիրուին և իւր պատահական դերասան ընկերակիցները, որոնք, Աղամեանի տեղափոխմամբ, դէպ ուրիշ թատերաբեմ,

պիտի մնային առանց հացի:

« Օտեսայի մէջ ներկայացնելով Եօթն թատերախաղեր (Համլէթ, Օթէլլոյ, Լիր, Կուվէռնէտու, Ուրիէլ-Աքոսթա, Դատապարտելի Ընտանիքն և Քին), Պ. Աղամեան ցոյց տուաւ թէ ինք չափազանց այլափոփոխ և տաղանդաւոր դերակատար մ'է: Տեղական մամուլը միահաղոյն ձայնակցութեամբ համարեց զնա այն ցանկալի հիւրն, որպիսին ձեռք բերելն Օտեսայի համար, առաւել ևս դժուարին է, քան մեծատան մտանել յարքայութիւն երկնից:

« ... Աղամեան թէ և կը խաղայ մեզ բոլորովին անձանօթ հայերէն լեզուաւ, սակայն և այնպէս գեղեցկագիտական անհուն հաճոյք մը կ'ազդէ և խորին հետքեր կը թողու իւր խաղը տեսնողներուն յիշողութեան մէջ:

« Այն անձնաւորութիւններն, զոր կը կերպարանէ Աղամեան, ձեր մտային աչաց հանդէպ, միշտ կը պատկերանան իբր իրական անձնաւորութիւններ և նոցա կ'իրքերն ու վիշտերը անջնջելի կը տպաւորուին մարդուս հոգւոյն խորը: Ա-

ուաջին անգամն իսկ տեսնելով Ադամեան, մէկէն ի մէկ կը դժուարանաք հաշիւ տալու ձեզ թէ ինչպէ՞ս դիւթեց ըզ ձեզ : Սալվինի ամեն բանէ առաջ կը սքանչացնէ իւր ուժով և երեւելի ձայնովն, Պոսարտ կերպարանափոխութեամբ և խաղին նրբութեամբ, Պետրոս Ադամեան եթէ ունի իսկ այս ամենն, դարձեալ այն աստիճան փայլուն չէ : Սակայն աչքերը կան որ գլխովին յարմար են թատերաբեմի համար : Այսու ամենայնիւ մարդ կզգայ թէ ինչպէ՞ս մէն մի դերի մէջ աւելի և աւելի կը հիանայ, կը դիւթուի Ադամեանի խաղովն : Կըզգաք զայն չէ թէ մտքով, չէ թէ այն գիտակցութեամբն թէ ընտիր դերասան է նա, այլ մի ուրիշ անհիմանալի զգացումով, որ կը պարտաւորէ ձեզ կուլ տալ արցունքն և սիրել այդ օտար դէմքը, և այդ օտար լեզուն :

« Նորա ձայնի մէջ կայ գորով, և խաղի մէջ բազում պարզութիւն և վեհութիւն : Նորա շարժումները չափաւոր են և շնորհալի : Երեք քառորդովն դրական և միայն մէկ քառորդովն դատական լինե-

լուն համար, ոչ ուրեք կը դիմէ ծայրայեղութեան և աւանդական ազդեցութեանց, այլ ականաւոր տեղերը կը պայծառացնէ իւր բոցովն, ամենուրեք պահանքով անհրաժեշտ օրէնք և չափաւոր զգացումն : « Դատապարտեալի ընտանիք » ին մէջ թունաւորելով ինքզինք բնամորմով (ստրինկինին), Ադամեան կընէ չէ թէ « առ հասարակ » մըկնաձգական շարժումներ, այլ հապա՛ այնպիսի շարժումներ, որ տեղի կուենան բնամորմի թունաւորման հետեւանօք : Այս տեսարանը բեմի վրայ ներկայացըցընելէ առաջ, շատ բան կարդացած է այս մասին և բազմաթիւ փորձեր կատարած է անասուններու վրայ : Ոմանք կը պարսաւեն զնա իւր այդ իրականութեան հետեւելուն համար : Մենք, ընդհակառակն, կը կարծենք անտեղի է այդ պարսաւ, որովհետեւ, քանի որ խաղի մը մէջ մահ տեղի կուենայ և դերասանը պարտի մեռնիլ թատերաբեմի վրայ, ի՞նչ հարկ ուրեմն գեղեցկապէս պառկիլ յատակի վրայ և թէ չը մեռնիլ հանգունատիպ իրականին. մնաց որ, Ադամեան,

Թատերական ընտրողութեան օրինօք, չընէր բնամորմի թունաւորման արտաքին նշաններու և ոչ իսկ կէսն, որոնք կը կատարուին իրականին մէջ: Ջղածը-գաբար կը շարժին նորա դէմքի վզի մը-կանուկները, մկնածգտաբար կը ծամածռին մատները, սակայն աչքերուն սպիտակուցն չի խաղար, խռպոտ հեծութիւններ յաճախակի չեն ժայթքեր կուրծքէն: Ամենն, ինչ որ կարելի է դիտել տալ այս առթիւ, է օրհասական, տանջանաց երկարածիգ տեւողութիւնն միայն:

« Այս տեսարան, առանց չեղելու իրականութենէն, անհամեմատ խորին տպաւորութիւն պիտի թողուր եթէ Ադամեան միայն մէկ-երկու մկնածգտական շարժումներ ըներ և խնար անկենդան:

« Ն.ո. հասարակ Ադամեան բեմի վրայ կը մեռնի չափազանց իրականապէս և ոչ երբէ՛ք զայրացուցիչ եղանակաւ, և այսու է իսկապէս որ մեծ տպաւորութիւն կը գործէ այս վսեմ տեսարանը:

« Այս հակիրճ տեսութիւնն չէ թէ

քննադատութիւն մ'է Ադամեանի դերին վերաբերմամբ, այլ աւելի նորա դերասանական անձնաւորութեան համառօտ յայտարար նշանակն կարելի է համարել: Այսու հանդերձ աններելի է առանց յիշատակելու թողուլ նորա տաղանդի ականաւոր յատկանիչերը: Խօսելով նորա ձեւերու նրբութեան մասին, ընթացքի վսեմութեան և դէմքի ազդական զօրութեան վրայ, շօշափեցինք ուրեմն նորա արտաքին առանձնայատկութիւններն միայն, որոնք դիւրըմբռնելի են և դիւրահասանելի վարժութեան շնորհիւ: Բայց իւրաքանչիւր ճշմարիտ դերասան ունի տակաւին և ներքին հրաշափոտ առանձնայատկութիւն մը որ անըմբռնելի է, որ չենթարկիր ո՛չ քննութեան և ո՛չ կանոնադրութեան: Այդ առանձնայատկութիւն կը տրուի իրեն բնութենէն, և կը թաղնուի հոգւոյն խորը:

Այս սյն աստուածային կայծն է, որ իբր փայլակ կը ցայտէ Ադամեանի աչքերէն, կ'այլափոխէ դէմքը, կը ցոլանայ մարդկային կրից արտաքին անցքերու

մէջ և սքանչելապէս կը հաղորդուի հազարաւոր մարդոց :

« Շատերը կը կեղծ են զայն , բայց նա այն ժամանակ միայն զգացումն կ'ազդէ , երբ բնածին է : Ահա՛ այս բնատուր աստուածային կայծն է , որ կը կազմէ Ադամեանական խաղի հրաշափառ առանձնաշատկութիւնը : Ադամեան , թէև ըստ երեւոյթին հոգ կը տանի արտաքին բոլոր մանր պարադայներուն , սակայն թատերախաղի պահուն կը մտանայ զայնս , գոգցես հոգւոյն համակ ոյժն ուղեւով պահել արժանաւոր տեղերու համար : Եւ երբ Ադամեան , զոր օրինակ , « դատապարտեալի ընտանիք »-ին մէջ կը խնդրէ ազջկան աղօթելու տարաբաղդ հօր համար , և իւր բազուկները կը տարածէ գրկախառնելու դնա , կը ժայթքի իւր ամբողջ էութեամբն , անմոռնչ կը համբուրէ նորա վայրահակ ծամերը և կը թանայ զայնս խանդաղատանաց սրտածըմլիկ արցունքներով : Այդ ժամանակ դուք կ'զգաք այդ աստուածային « կայծը » , կ'զգաք թէ ինչպէս կը թափանցէ նա ձեր սրտի մէջ և ուրիշ հարիւրաւոր սըրտե-

րու մէջ , և թէ՛ ինչպէս այդ իսկ վայրկենին ձեզի օտար սիրտերն ալ կը բաբախին մի և նոյն բարախումար , որպէս ձեր սիրտը մինչդեռ Քորրատոյ—Ադամեան այդ ներկայացման պահուն բառմ'իսկ չ'արտասանէր : Եւ այս տեղ ինչ հարկ բառերու , երբ նորա դէմքի վրայ , աչքերու մէջ , շարժմանց մէջ , մէն մի երակի մէջ , դուք կ'ընդնշմարէք անպաշտպան , սիրատանջ և վշտակոծ , գոգցես իրական , անձնաւորութիւն մը , որ առ յաւետ կը բաժնուի իւր աղջիկէն և չի համարձակիր հայրական գուրգուրանաց մէջ արտայայտել այն սուրբ սէրը , զոր չը կարողացան խորտակել , ոչ տաժանակիր տարիներն և ոչ տաժանակիր շղթան :

« Ադամեանի սոյն ներկայացումը հրաշալի է : Մի միայն ատոր համար արժէ երթալ թատրոն , և որոտագոչ ձայնով աղաղակել « Կեցցի՛ Ադամեան » :

Գ.

Պ. Աղամեան 'ի Մոսկուա առաջին անգամ բեմ կենէ 1884 փետրուար 5ին շաբաթ օր՝ ի Պուչկինեան թատրոնն ֆորրատոյի դերին մէջ։ Այդ օր պատահաբար թատրոնը այն աստիճան ցուրտ էր որ առաջին արարուածէն յետոյ հանդիսականները կը հագնին իրենց կրկնակոշիկներն. իսկ երկրորդ արարուածէն յետոյ՝ իրենց մուշտակները. այսու հանդերձ թատրոնը լի էր բազմութեամբ։ Աղամեան՝ այդ առաջին երեկոյին իսկ կարժանանայ այնպիսի մեծաշուք ընդունելութեան, որ յատուկ է աշխարհահռչակ դերասաններուն միայն։ Ներկայա-

ցումէն յետոյ հայ ուսանողները կ'ողջունեն իրենց երեւելի հայրենակիցն, որոց Պ. Աղամեան կը պատասխանէ պերճ բանախօսութեամբ մը։

Փետրուար 12ին, Աղամեան երկրորդ անգամ բեմ կենէ Համլէթի դերին մէջ և կը ներկայացնէ Հայերէն։ Այդ օր 'ի մէջ այլոց, հանդիսատես էին Մոսկուայի, գրեթէ, բոլոր դերասաններն ու դերասանուհիներն։ Հանդիսականք կը համակուին խանդավառ զմայմամբ, այնպէս որ երկրորդ արարուածէն յետոյ կը մատուցանեն շքեղակերտ ոսկի ծխատուփ մը, իսկ երրորդ վարագոյրէն յետոյ՝ սեղանի թանկագին ամբողջ սպասք՝ համակ արծաթեայ և ոսկեզօծ. և բաց աստի, հայ ուսանողաց կողմէ դափնեայ պսակ մը, զոր Պ. Աղամեան տուն կը տանի բոլորովին տերեւաթափ, որովհետև հանդիսատես ուսու դերասանք ու դերասանուհիք՝ իւրաքանչիւրն մի մի փունջ կը խլէ պսակէն, իբր յիշատակ նշանաւոր Հայ արուեստագէտին։

Սոյն ընծայմանց ժամանակ, ամբողջ թատերասրահը, և նոյն իսկ բեմը կը

Թնդան որոտալից ծախահարութեամբք, և աղմկայոյզ կեցցէ՛ներով՝ բազմիցս ՚ի տես կը կոչուի հռչակաւոր « Հայ—Համլեթ » ր :

Մոսկուայի թատրոններու նշանաւոր դերասանները կերթան բեմակողմի ետև, և ցնձագին կ'ողջունեն իրենց արուեստակիցը: Նոքա ամենքն ևս, առանց բացառութեան, սքանչացումն կը յայտնեն Ադամեանի դերասանական վսեմ տաղանդի նկատմամբ :

Իսկ Մոսկուայի մամուլն՝ որ առիթ ունեցած է տեսնելու և քննադատելու Եւրոպայի նշանաւորագոյն քոռիֆիները, առաջին անգամէն իսկ եզական հանձարի մը գոյութիւնը կը նշմարէ : Այսպէս Ռուսսկիա վեդոմոստի կըսէ թէ ո՛չ Ռոսսի և ո՛չ հռչակաւոր Իտալացի Սալվինի կը հաւատարին Պ. Ադամեանի՝ Համլէթի դերին մէջ : Իսկ Մոսկովսկի Լիստոկ լըրագիրը կը խոստովանի թէ « Ադամեան այնպիսի Համլէթ մ'է, ում կրնայ նախանձիլ Եւրոպական ո և է թատերաբեմ » :

Այնուհետև Պ. Ադամեան կ'սկսի

պարբերաբար ներկայացումներ տալ Մոսկուայի զանազան թատրոններու մէջ, և օր ըստ օրէ աւելի կը գրաւէ հասարակութեան համակրանքը իւր բարձր տաղանդով, մինչ այն աստիճան որ « Երաժշտական և Թատերական Հանդէս » ր իւր Աջ թուահամարի մէջ, կը բացագանչէ սապէս « . . . Հայազգի դերասան Պ. Ադամեան հրաշքներ կը գործէ Պուչկինի թատրոնին մէջ . . . » :

Մարտի 18 ին, գրական երեկոյթ մը կը տրուի ի նպաստ Պ. Ադամեանի : Այդ երեկոյթ իւր բազմութեամբն և մանաւանդ շքեղութեամբը կը ներկայէ եզական տեսարան մը և կը թողու զմայելի տպաւորութիւն յոգնախուռն հանդիսականաց վրայ :

Այդ երեկոյ Պ. Ադամեան կը կատարէ մի քանի հատուածներ « Համլէթ » էն, « աւազակներէ » էն, Լերմոնտովի « զւի երդումն », Ա. Եզեկեանի « Տարոնոյ ծերը » :

Հանդիսականք կը մատուցանեն Ադամեանին դափնեայ պսակ, ու ժամամացոյցի ծանրագին ոսկի շղթայ մը մէ-

տայլէոնով հանդերձ, կենդանի ծաղիկներէ կազմեալ փառաւոր փունջի մը մէջ դրուած: Սոյն երեկոյթի մասին նկարագրական և քննադատական ընդարձակ յօդուածներ նուիրեցին Մոսկուայի լրագիրները, մինը միւսէն աւելի գովասանական: «Երաշփտական և Թատերական Հանդէս»ը, որոյ կարծիքներն աւելի կշիռ ունին այս պարագային, անբացատրելի զմայլմամբ կը խօսի և միտեղ կը յաւելու «... նա սքանչացուց մեզ «Համէթ»ի մէջ իւր մէկ ընթացքով (բեմի վրայ մօր հետ) զոր չենք նշմարած, ո՛չ Ռոսսիի, ո՛չ Սալվինիի, և ո՛չ միւս համէթներու ու համէթիկներու քով»:

Ադամեան ռուս հասարակութիւնը գըրաւելու ուրիշ մասնաւոր պատճառ մը ևս ունի. իւր Թատերախաղերն ամբողջովին եւրոպական էին և այս պարագային, եթէ կը գովաբանուէր ռուսական մամուլէն, կը գովաբանուէր միմիայն իւր տաղանդի կատարելութեան համար, զի ազգով ալ ռուս չէր, սակայն երբ կ'սկսի և մի քանի բուն ռուսական թատեր-

գութիւններ ևս ներկայացնել, այն ժամանակ լիովին կը տիրանայ ռուս հասարակութեան համակրանաց, եւ որ զարմանալին է, Ադամեան այդ ռուսական դերերու մէջ անգամ, կը գերազանցէ ռուսաց ամենաերեւելի դերասանները: Այսպէս Լերմոնտովի «Դիմակահանդէս» ողբերգութեան շերոս-Արբենինի դերի մէջ, որ ցայն վայր նշանաւորագոյն կը հանդիսանար Պիսարէֆ, Ադամեանի երեւմամբ կը նսեմանայ Պիսարէֆի տաղանդը: Ասվրեմեցցիա Իզվեստիա խօսելով «Դիմակահանդէս»ի ներկայացման մասին, կ'ըսէ «Ադամեան այն աստիճան ընտիր կերպիւ կատարեց Արբենինի դժուարին և տպերախտ դերը, որ ամեն գովասանքներէ գեր ի վեր կը հանդիսանայ, և այդու ցոյց տուաւ թէ ո՛չ միայն տաղանդ ունի, այլ ունի և՛ խորաթափանց միտք և՛ զննական ընդարձակ շնորհք...»:

Փարիզի հռչակաւոր նկարիչ Ժորժ Պէքեր, որ ներկայ եղած էր Համբիքի մի ներկայացման, հետեւեալ նամակն կը գրէ Պ. Ադամեանի:

Moscou 23 Octobre 1883

Cher monsieur!

Je viens vous dire combien j'ai été sensible à l'amabilité avec laquelle vous m'avez envoyé un billet pour Hamlet.

Je vous suis d'autant plus reconnaissant que vous m'avez donné une grande et belle émotion artistique.

Vous êtes un maître et vous avez joué Hamlet avec une poésie colorée de ce beau sang qui coule dans vos veines.

J'emporte et je garderai précieusement le souvenir de cette exquise soirée que je voue dois.

Croyez, Cher monsieur, ma sincère admiration et à ma profonde sympathie.

GEORGE BECKER

Պ. Ս. Ղազարյանի մինչև 1883 ի վերջերն
 Գնացի Մոսկուա միջոց ներկայացումներ
 տալով, այնուհետև պատրաստուեցաւ

մեկնելու ի Բեդերսդորֆ . բայց նախ
 քան այդ , Թատերական ուղեւորու-
 թիւն մ'ըրաւ ի Նիժնի Նովգորոդ , ուր
 բացի ժողովրդէն նոյնպէս և մեծ հա-
 մակրանօք ընդունուեցաւ նահանգապե-
 տի պալատին մէջ և շատ անգամ պատիւ
 ունեցաւ է սեղանակից լինելու նմա :

1884 թ Յունվարի երկրորդ կեսին՝ Ադամեան կը մտնէ Ռուսիոյ մայրաքաղաքը:

Շուրջ մէկ տարուան ընթացքի մէջ Ադամեանի հռչակն այնպէս ծաւալած էր Ռուսաստանի մէջ, որ շատ տեղեր գերահրաշ ու առասպելական գաղափարներ էին կազմած նորա վրայ. այսպէս Բեդերպուրկի հրէական լրագիր մը յիշատակելով նորա կենսագրութիւնը կը յարէ թէ, նա կը խօսի եւ կը խաղայ տասներկու լեզուներով...:

Բեդերպուրկի առաջնակարգ թերթերը հանդիսապէս կ'ողջունեն, Հայ-դե-

րասանին գալուստը: Պետերբուրգսկայա Գազետա լրագիրն սապէս կը խօսի «...ի մօտոյ թատերգական դերասանական հորիզոնի վրայ, ի վայելս մեր, յերեւան պիտի գայ թատերական նոր «աստղ» մը, որ մասին այնչափ շատ խօսուեցան այս տեղ և արասահմանի մէջ: Մեր խօսքը հրաշայլ-դերասան Պ. Ադամեանի մասին է:»

Ադամեան այս տեղ ևս Մոսկուայի նման փառաւոր ընդունելութիւն կը գըտնէ: Նովոստի, Նովոյէ վրեմիա, Իսկուստվոյ և միւս առաջնակարգ թերթերը ընդարձակ քննադատական յօդուածներ կը նուիրեն: Այդ յօդուածներու մէջ կարեւորութեան արժանի են յայտնի ռուս գրագէտ Չոյկոյի քննադատականները, Նովոստիի մէջ: Սակայն կարծեաց կարեւորութեան տեսակէտով, լաւագոյն է յառաջ բերել աստ Իսկուստվոյ (արուեստ) հանդէսի մի յօդուածըն միայն, զի դորա կարծիքներն աւելի մեծ արժէք ունին արուեստագիտական տեսակէտով:

«Հայագգի դերասան Պ. Ադամեան առաջին անգամ բեմ ելնելով «Համէթ»ի

դերին մէջ, լիովին արգարացուց այն գովասանական յայտարարութիւններն, որ կը հրատարարուէին Մոսկուայի Լրագրաց մէջ, Շէքսփիլի ողբերգութիւնն այնպէս յօրինուած է որ « Համլէթ »-ի կերպարանքը, սկիզբէն մինչեւ վերջ, յինքն կը գրաւէ հանդիսատէսներու համայն ուշադրութիւնն: Հետեւապէս, նորա դերը վերին աստիճանի երախտահարաց է դերասանի համար: սակայն և այդ կէտի մէջ է նորա դրժուարութիւնն, այդ իսկ է և պատճառն որ Համլէթի լաւ դերակատարները մատով կը համրուին: Համլէթը արգէն չափազանց աեւած է ժողովուրդն, նորա դերը դժուարամտաչելի դեր մ'է: Դերակատարի համար, անկարելիութեան աստիճանի, դժուարին է յինքն մարմնաւորել Դանիմարքացի տժգոյն երազացնորին անձնաւորութիւնը: Ուստի, և շատ անգամ հանդիսատէսները դժգոհութեամբ կը մեկնին թատրոնէն, և յաճախ մինչեւ իսկ նախատուած կ'զգան Մեծին Շէքսփիլի յիշատակը:

« Պ. Աղամեան գիտցաւ յաղթական

դուրս ելնել բոլոր դժուարութեանց մէջէն: Առանց ընդօրինակելու, առանց նմանելու Համլէթի հռչակաւոր կերպարանողներուն. նա ստեղծած է, թերևս, փոքր ինչ ինքնագիւտ, և լիովին արուեստագիտական տիպ մը, ամենամանրամասն կերպիւ ուսումնասիրուած, հըրաշալի նրբութեամբ կոկուած տիպ: Ներկայացման այդ ինքնագիւտ սեփականութիւնը կը կայանայ յայնմ, որ Աղամեան Համլէթի խօսքերու և գործողութեանց մէջ ներմուծած է շատ աւելի կիրք և կորով քան Ռոսսի և աշխարհահռչակն Սալվինի: Այս յատկութեան շնորհիւ Շէքսփիլի Հերոս—Աղամեան աւելի փառաւոր և վեհ կերպարանք ստացած կ'երեւէր յաջս հանդիսատես հասարակութեան, որ արգէն համակուած էր դերազմայլ յափշտակմամբ ու անհուն սիրացմամբ . . . :

« Առաջին անգամն է որ այս օրինակ քան մը կը տեսնենք ռուսական թատերարբմին վրայ: Վատ չէր լինէր եթէ մեր «արքունի» դերասանները հետեւին և բան սովորէին իրենց հայազգի ար-

ուեստակցէն, որ անտարակոյն, թէեւ չունի վկայագիր, այլ սակայն ունի արուեստագիտական նուրբ ճաշակ և դերասանական կորովի տաղանդ (*). . .

«Շատ ցաւալի բան պիտի լինի, եթէ Բեդերպուրկի հասարակութիւնը բաղդ չ'ունենայ մի անգամ ևս տեսնելու զնա այդ մի և նոյն դերին մէջ, միայն թէ կայսերական թատերաբեմի վրայ՝ և օրինաւոր դերասաններու մասնակցութեամբ, որովհետեւ Պ. Ա. դամեան «Համլէթ»ի զանազան տեսարաններու մէջ կը գերազանցէ քան զՍալվինի և Ռոսսի»:

Ի նկատ առնելով Իսկուստվոյի և առ հասարակ մամուլի քննադատական յօդուածները կը տեսնենք որ միշտ ծանրագոյն կարեւորութեամբ կը խօսուի Համլէթի խաղին վրայ: Ատոր պատճառն այն

(*) Ապարդիւն է յառաջ բերել դերի մանրախոյզ քննութիւնն, քանի որ Համլէթի նիւթն և խաղը, բոլորովին անձանօթ լինելով մեր հասարակութեան, գրութիւնն ալ անհասկնալի պիտի մընայ: Ահա այս մի և նոյն պատճառաւ չենք թարգմաններ և Չոյկոյի երեւելի քննադատական յօդուածները:

է որ Համլէթ գերմարդկային տիպ մը լինելով առաջնակարգ դերասաններու փորձաքարը կը համարուի: Այդ դերի կատարեալ ըմբռնման համար դժուարութեանց կը բաղխին նոյն իսկ աշխարհիս ամենէ աւելի հանճարաւոր գլուխները, այդ դերի առաջ նսեմութեան կը պարտաւորի ենթարկել Ռոսսիի և Սալվինիի նման չնաշխարհիկ դերասաններու փայլը: Մարդս իւր երեւակայութեան հանդէպ բերելով Համլէթի տիպարը, կը դողայ զարմացումէն, զի Համլէթ այնպիսի անձնաւորութիւն մ'է որ իւր մէջ կը մարմնաւորէ համամարդկային բնաւորութիւնը մէկ ծայրայեղութեանէն մինչև միւս ծայրայեղութիւնն: Համլէթ թէ՛ մի անհատ է և թէ՛ մի թշուառ մարդկութիւն թէ՛ մոլեռանդ և թէ՛ կատարեալ ազատամիտ, թէ՛ չարագործ և թէ՛ ազնիւ սիրտ ու քնքոյշ բնութիւն, թէ՛ կասկածաւոր և թէ՛ հաստատամիտ, թէ՛ ծնողասէր ու մարդասէր և թէ՛ մարդատեսաց, թէ՛ միամիտ աղաւնի և թէ՛ խորամանկ օձ, թէ՛ սկեպտիկեան և թէ՛ ազնիւ ու մտերիմ բարեկամ, թէ՛ պար-

զամիտ մարդ և թէ՛ խորախորհուրդ հոգեբան, թէ՛ թերեւեւմիտ երիտասարդ և թէ՛ երեւելի փիլիսոփայ: — Ահա՛ այս է այն բազմակնճիւտ տիպարը զոր կ'անճնաւորէ Ադամեան վսեմագոյն յաջողութեամբ:

Ադամեան շատ դժուարին ժամանակի մէջ կ'սկսի խաղալ Մոսկուայի և Բեդերպուրիի բեմերու վրայ, այսինքն այնպիսի ժամանակ երբ դեռ նոր մեկնած էին այնտեղէն Ռոսսի և Սալվիի, որ կը համարուի « թագաւոր թատերգութեան »: Հետեւաբար այդպիսի աշխարհածանօթ դերասաններէ յետոյ Ռուս հասարակութիւնը կատարեալ անտարբերութեամբ և, հաւանօրէն, հեզնութեամբ իսկ պիտի ունկընդէր հայ դերասանի մը գալուստը: Սակայն որպէս կը նշմարենք փաստերէն, Հայ Դերասանին ընդունելութիւնը կը գերազանցէ ամենակնկալութիւն:

Ադամեան Ռուսիոյ կրկին մայրաքաղաքաց մէջ հայ լեզուաւ ներկայացնելով Համիլթ, Օթելլոյ, Աւազակներ և այլ հանճարաւոր թատերգութիւններ, բարձ

րացուց օտարներու առաջ պատիւն հայ գրականութեան, որ ցայն վայր բոլորովին անմշակ և աղքատիկ գրականութիւն մը կը համարուէր յաչս եւրոպական գրադիտաց: Ի Մոսկուա և Ի Բեդերպուրի բազմաթիւ առաջնակարգ ուսու և տեղական եւրոպացի գիտնականներ, այցելութիւն տալով Պ. Ադամեանի զարմացմամբ և հետաքրքրութեամբ կը հարցնէին թէ միթէ հայերէն թարգմանուած կան Շիլլերի, Շեքսպիրի, Կէոթէի և նմանօրինակ հանճարներու հեղինակութիւնները, և նմանապէս որիչ զանազան տեղեկութիւններ՝ հայ գրականութեան մասին:

1884 ՚ի ապրիլ 30 ին Պ. Ադամեան կուտայ Ի Բեդերպուրի առաջին այցելութեան վերջին ներկայացումն, որմէ յետոյ պիտի երթար գաւառական քաղաքները իսկ աչնան դարձեալ վերադառնար Բեդերպուրի: Այդ երեկոյ Ադամեան կը խաղայ Գորբատոյի դերը: Ներկայացման պահուն թատրոնը և փողոցը լի էին անհուն հասարակութեամբ: Վերջին արարուածէն յետոյ թատրոնը կ'ս

սկըսի թնդալ որոտագին ծափահարութեամբ և բազմաթիւ անգամներ ի տես կը կոչուի Աղամեան : Ապա , պատերազմէն վերադարձող յաղթականի նման ազմկայոյզ կեցցիներու և ծափահարութեանց միջեւ կ'առաջնորդուի իւր բնակարանը յոգնաթիւ և ողեւորեալ բազմութեամբ մը շրջապատուած :

Նովոյի վրեմիա , այս վերջին ներկայացման առթիւ սապէս կը յայտարարէ իւր մայիս 2 թուակիր քննադական յօուածին մէջ « առհասարակ պէտք է խոստովանիլ թէ Աղամեան իւր խաղին մէջ անպայման կերպիւ տաղանդաւոր ! » : Նմանօրինակ գովաբանական յայտարարութիւններ կ'ընէ և ժուռնալ Տը Ս. Բեդերսպուրի մայիս 3 ի թերթին մէջ :

Ե .

Մոսկուայի և Բեդերսպուրի լրագրաց արտակարգ գովասանքները , Աղամեանի վերաբերմամբ , խորին տպաւորութիւն թողած էին գաւառական քաղաքներու մէջ , հետեւապէս ամեն ուրեք անհամբեր բերկրութեամբ կ'սպասէին երեւելի Հայ Դերասանի գալստեան :

1884 յունիս 1ին , Աղամեան բեմ կ'ելնէ Ատտարխանի մէջ : Տեղւոյն Համանուն լրագիրը ի մէջ այլոց կ'ընէ հետեւեալ կարեւոր դիտողութիւններն , Գորրատոյի ներկայացման առթիւ , որ թէև պարզ , այլ այդ պարզութիւն իսկ կ'արտափայլեցնէ Աղամեանի կատարելու-

թեան նկարագիրը . « . . . Հայերէն երկու բառեր միայն ծանօթ են ինձ բարով և մատաղ , սակայն ինչ հարկ գիտակ լինելու խաղցուած ներկայացման լեզուին , երբ նորա խաղցողը Աղամեանն է : Եթէ կայ աշխարհիս վրայ մարդ մը , ոյր միտքը կարելի է կարգաւ նորա դէմքի և մարմնոյ շարժումներուն մէջ , այդ մարդն անտարակոյս ոչ ո՛ք կրնայ լինիլ եթէ ոչ Աղամեան : Մնդի՛կ , որ ամենանուրբ ձեւերու կը փոխուի , այդ կենդանի մետա՛ղն , որ կընթանայ չի՛չին թեքմամբ մը , այդ փայլուն զանգուածն , որ կը բաժնուի հազարաւոր արծաթաշող կաթիլներու և վերստին կը ձուլուի հայելաձեւ կիսագունտի մը — Ահա՛ , թէ ինչ է Աղամեան իւր դերին մէջ : Կարծեմ թէ չկայ մի բառ , մի գիծ և ոչ իսկ մի նշանախեց , որոց իմաստն ըմբռնած չը լինի նա : Եւ այս ամենը կը հազրողէ հանդիսատես հասարակութեան իւր ամբողջ էութեամբ , իւր կերպարանքով և ձայնի արտայայտութեամբն : Որպիսի՛ նրբութիւն , որչա՛փ զեղումն և որչա՛փ իրականութիւնն . . . » :

Աստարիտանէն Պ . Աղամեան կը շարունակէ իւր շրջագայութիւնն դէպի Ռոստով , Խարքով , Քիշինեվ ևն : Եւ 1885ի մայիսին կը մտնէ Ռուսիոյ սրբազան քաղաքն-Քիէվ տեղացւոց հրաւիրանաց վերայ : Աւելորդ է կրկնել թէ Աղամեան այնտեղ ևս մեծ ընդունելութիւն կը գտնէ և կը դուրսաուրի արժանավայել գովասանքներով :

Քիէվէն Պ . Աղամեան հասարակութեան բաղձանաց համեմատ կը շարունակէ իւր թատերական ուղեւորութիւնը զանազան քաղաքներ . կրկին և կրկին անգամներ այցելելէ յետոյ Մոսկուա , Բեդերպուրկ և Թիֆլիս , 1887 հոկտեմբերին կը մտնէ Օտէսա , ուր ի վաղուց անհամբեր կը սպասէին Յաղթական Ողբերգուին : Այդ մի և նոյն ամսի 29ին Պ . Աղամեան բեմ կ'եւնէ առանց մեծ աղղորդ ազդարարութեանց , աննշան թատրոնի մը մէջ , որոյ տեսարանական զարդերը գունատած կ'ին փոշիէն և հնութենէ , եւ ուր դերասաններու գլուխը կը հպէր առաստաղին : Ահա այսպիսի թատրոնի մէջ առաջին անգամ կ'սկսի խաղալ Ա-

դամեան և այն եւս «Համէթ»... պարզապէս աներեւակայելի է այսպիսի բան:

«Այնու ամենայնիւ, կը գրէ Օտեսսկի վեստնիկ իւր հոկտեմբեր 31 թուին մէջ, շատ երեւելի յաջողութիւն ունեցաւ Պ. Ադամեան: Երբ բեմ ելնելով քանի մը խօսքեր արտասանեց, ամբողջ հասարակութիւնը իբր մէկ անձն, բնազդաբար զգաց թէ իւր առաջ կեցողն արուեստագիտական մեծ հեղինակութիւն մ'է այլ ևս աչքի չ'էր ընկներ բեմի և թատերասրահի ազքատիկ կազմաւորութիւնը եւ խումբն ալ բոլորովին նսեմացած կերեւէր: ամբողջ հանդիսականաց աչքերը միայն Ադամեանը կը տեսնէին, իսկ ականջները նորա հեշտալուր ձայնը միայն կը լըսէին: Շնորհալի ողբերգուին յառաջդիմութիւնը կատարեալ էր: Արուարուած է արարուած կը վսեմանար Ադամեան, և իւր խաղն արուեստագիտական ճշմարիտ յաղթանակի կը փոխանակուէր:

«Չափազանց յափշտակուած ենք Ադամեանի նշանաւոր խաղովն, և տակաւին սթափուած չենք նորա ձայնի դիւ-

թական հնչիւնէն: Կատարեալ համարձակութեամբ կարելի է ըսել թէ Ադամեանի յառաջդիմութիւնը Համիթի մէջ դերազանցեց ամեն ակնկալութիւն: Ո՛չ Սալվինի, ո՛չ Ռոսսի, ո՛չ Բոսարո, ո՛չ Պառնայ, եւ վերջապէս ո՛չ մէկ աշխարհահռչակ դերասան տուած է մեզ այնպիսի անխարդախ եւ կատարելատիպ Համիթ, զոր տուաւ մեզ Պ. Ադամեան...»: Համէթ-Ադամեանի մասին միեւնոյն յայտարարութիւնը կ'ընէ և Նովորոսիսկի Թեգրաճ լրագիրն իւր նոյեմբեր 3 թուին մէջ «... որչափ կը յիշեմ, ո՛չ Պառնայ և ո՛չ Բոսարո բարձրացած են գեղարուեստական այսպիսի կատարելութեան...», իսկ Օտեսսայի Մեղու թերթըն «լինիլ թէ չը լինիլ» մենախօսութեան համար նոյեմբեր 8 թուին մէջ կըսէ «Այս մասին Ադամեանի հետ ոչ ոք կրնայ մրցիլ...»:

Նոյեմբեր 3ին Ադամեան, երկրորդ անգամ լինելով, բեմ կ'ելնէ Օրեյլոյի դերի մէջ, այստեղ ևս Հայ դերասանն այնպիսի հրապոյր կ'ազդէ, որ կ'արժանանայ Օտեսսայի լրագրաց հրաշայտը:

գովասանութեանց . այսպէս Նովորոսիսկի թեյեղրամ իւր ընդարձակ : նոյեմբեր 5 թուակիր , քննադատական յօդուածին մէջ կըսէ « . . . Այս անգամ Ադամեան ինքզինքն ալ գերազանցուց . . . » ապա մանրամասնօրէն կը նկարագրէ խաղի առաւելութիւններն , որոնք ինքնագիւտ սեփականութիւն են միմեայն Պ . Ադամեանի : Դարձեալ , սոյն նկարագրութեան շարունակութեանը մէջ , « . . . Այնտեղ ուր Ադամեանի ձայնը կ'սկսի լսուիլ բեմակողմի ետեւէն , սյն տեղ Ադամեան այլ եւս գերազանցած է մարդկային արուեստի չափ ու սահմանն եւ մտած է աստուածային արուեստի շքրշանիւն մէջ : Բեմակողմի ետեւէն կը հնչէ Հայ-Օթելլոյի ձայնը , բայց մարդկային ձայն չէ սյդ , այլ երկնային որոտում մ'է որ կը մաքառի բնութեան տարերքներուն հետ : Սոսկալի դղրդիւններ , կատաղի մունչիւն կը սլակուցանէ զմարդ եւ սարսուզը եցիկ դող մը կ'սկսի ընթանալ իւր երակներու մէջէն : Օթելլոյ , վայրագ եւ կատաղի , կը յարձակուի կասիոյի եւ Րոտրիկոյի վրայ , որոնք կը կըռ-

ուին իրարու հետ . . . » միևնոյն լրագիրն այս առթիւ կը յայտնէ թէ Ադամեան առ հասարակ խորապէս ըմբռնած է Օթելլոյի առանձնաւորութիւնը (քարաքրեր) եւ խաղի ժամանակ , սկզբէն մինչեւ վերջ կատարելապէս կը պահպանէ զայն իւր անձին վրայ : « Այս չնորհք ամենաբարձր դերասաններուն իսկ հազիւ թէ տրուած է : Իսկ այնտեղ ուր Եակոն կը թունաւորէ Օթելլոյի հոգեկան անդորրութիւնն , այնտեղ Սդամեան այլ եւս հասած է այնպիսի բարձրութեան առ որ չէ հասած մինչեւ անգամ Սալվինի , որ այդ դերին մէջ եւրոպական մամուլի կողմանէ ճանաչուած է իբր Գլյոթիս-Գոյրոնց (Chef d'oenvre) : Օտեսկի վեստնիկ ոչ նուազ յափշտակութեամբ կը խօսի այս առթիւ իւր նոյեմբեր 4 թուին մէջ , « . . . Ադամեանի Օթելլոյն անլուր սքանչացումով համակեց ամենուս : Ի «տես»ներուն վերջ չը կար Ներկորդ արարուածի վախճանին հանդիսատեսներն այլ եւս յափշտակուած մոլեգին զմայլմամբ , ազմկայոյզ ցոյցերով կը թնդացունէին թատերասրահը : Պ . Ադամեան թէ եւ

կ'արտասանէր հայերէն, սակայն գիտցաւ
ամբողջովին կախարդել հասարակու-
թեան ուշադրութիւնն: Ամենքը կը հաս-
կընային զնա առանց հայերէն իմանալու:
Նորաներդաշնակողոր դիւթական ձայնը,
ներքին, անխարդախ զգացման զեղումը
և ստեղծականութիւնն շատ իսկ են կէտ
առ կէտ հասկացնել տալու իւր լեզուն
որ անծանօթ է մեզ: »

Այդ մի և նոյն լրագիր իւր նոյեմ-
բեր 5 ի թիւին մէջ հետեւեալ կերպիւ
կը գրէ նոր յօդուածով մը.

« Նոյեմբեր 3 ին երբ կ'երթայինք
թատրոն պէտք է խոստովանիլ, թէ բա-
ւական կը վարանէիք: Մաւրիտանացի
Մաւրի դերին մէջ Օտեսացիք տեսած
են այնչափ բեմական քորիֆէներ, որ կը
տարակուսէին թէ արդեօք Ադամեան
պիտի կարենա՞յ անբիժ ազատուիլ այդ
գլխաւոր խաղի մէջէն: Մի ժամանակ,
Օտեսայի մէջ, այդ դերը կատարած է
նշանաւորն Օլրիճ և ես շատ լաւ պահ-
պանած եմ յիշողութեանս մէջ մեր հա-
սարակութեան ժամանակակից ցնծու-
թիւնը: Այնուհետեւ այդ դերը կատա-

րեց Էռնեստոյ Ռոսսի և ապա Սալվինի,
թատերական բեմի սոյն հանրածանօթ
թագաւորը: Սակայն Ադամեան իւր խա-
ղով ոչ միայն չը զարթեցուց այդ մեծ
հեղինակութեանց յիշատակը. այլ ցոյց
տուաւ թէ ինքն ալ համահաւասար հան-
ճար մ'է: Պ. Ադամեան բաւական կը
տարբերի իւր նշանաւոր մրցակիցէն Օ-
թելլոյի առանձնաւորութեան մեկնու-
թեանը մասին, այլ սակայն կը ներկա-
յացնէ ամենայնիւ կատարեալ եւ բա-
ցարձակապէս ճշմարիտ տիպ մը.

« Ադամեանի կեղծումն երբէ՛ք նման
չէ Սալվինիի կեղծման: Հայ Ողբերգուն,
ողբերգութեան մէջ սիրուած, ակնար-
կութիւնները կը մեկնէ ճշտագոյն իմաս-
տով և կը կերպարանէ Օթելլոն իբր ա-
նաղարտ արաբացի: Դէմքը մթին է և
գրեթէ սեւ, այտերու ցցուած մասերը
լայն են և դուրս ինկած, շուրթերը մեծ
են և կը ծածկեն երկու շարք մաքուր և
սպիտակ ատամներն, որ յատուկ են ա-
նապատի իսկական զաւակներուն միայն:
Ականջներէն անցուցած են խոշոր օղեր,
իսկ ձեռներուն՝ ապարանջաններ: Բա-

ւական է միայն որ Օթելլոյ Աղամեան երեւի թատերաբեմի վրայ և սկսի խօսիլ, այն ժամանակ մարդ իսկոյն կը համոզուի թէ Արեւելքի տիպարական ներկայացուցիչն է, թէ քաջարի և ուղղամիտ բնութիւն մ'է, որ սովորած է աներկիւղաբար դիմագրաւել ամեն վրտանգներու: Օթելլոյի արեւելցիական գոյնը ճարտարապէս պահուած է սկզբէն մինչեւ վերջ, մասնաւորապէս, լիովին կ'արտայայտուի կեղծումներու և շարժումներուն մէջ...»

Շատ երկար կը լինի յառաջ բերել աստ Հայ-Օթելլոյի նկարագիրը, վերոյիշեալ վկայութիւններն իսկ բաւական են հաստատելու նորա անզուգական տաղանդն: Ըստ վկայութեան մի և նոյն լրագրին, Աղամեան աննման է երրորդ արարածի մէջ, թէ և լեզուն անծանօթ, սակայն դերասանի իւրաքանչիւր բառը խորապէս կը յուզէր հանդիսատեսները:

Ներկայացման աւարտումէն յետոյ շուրջ տասն եւ վեց անգամ « Ի տե՛ս » կը կոչուի Աղամեան:

Նոյեմբեր 8 ին Պ. Աղամեան կը ներ-

կայացնէ Ռարիւլ Արոսրա գերմանական ողբերգութիւնն: Աղամեան, որպէս միշտ, այս խաղի մէջ ևս կը հանդիսանայ իբր կատարելատիպ դերասան, ըստ վկայութեան Օտեսայի ուուս և գերմանական լրագրաց:

« Առաջ, կ'ըսէ թեյեգրաճի յօդուածագիրը, տեսած էի Պառնայ: Նա տպաւորած էր յիշողութեանս մէջ Ուրիէլի համակրելի պատկերը, այնուհետեւ չէի ուզեր տեսնել ուրիշ դերասան մը նոյն դերին մէջ, որպէս զի չը ջնջուէր մտքէս այն քաղցր պատկերը, սակայն, յիրաւի, չի գիտեմ նեղանամ թէ՞ սքանչանամ Աղամեանի վրայ, որ վանկելով հոգւոյս մէջէն այն պատկերը, նորա տեղը քանդակեց մի ուրիշ Ուրիէլ: տեսայ ոչ միայն ա՛յն կարող Ուրիէլն, հապա, Հայ ճարտարագէտը բացաւ իմ հանդէպ այդ կարող մարդու հզօր հոգւոյն խորն և լուսաւորեց նորա հոգւոյն ամենագաղտնի խորշերը:» Ռարիւլ-Արոսրա գրէ՛թէ Համէթի չափ դժուարին դեր մ'է: Նա այն տեսակ հազուագիւտ անձերէն է, որոց սաստիկ զգայուն հոգին կատարեալ

ներդաշնակութեամբ կ'ընթանայ հզօր և թափանցիկ մտքին հետ: Այդ անձն, ի վերջոյ, հոգեբանական այնպիսի բազմակողմանի յատկանիշեր կը մարմնաւորէ, որ մեծ տաղանդ պէտք է զայնս ամենայն բնականութեամբ պատկերակցելու համար: «Աղամեան, կ'ըսէ Թէյեգրաճ, հանճար մ'է (génie) Ուրիէլ-Աքոսթայի խաղին միջ: Հոգեբանական-բնախօսական տարրը նորա խաղի մէջ կ'ուրուագծուի այն աստիճան իրական ճշդութեամբ, որ կը հարկադրէ հանդիսատէս հասարակութեան մոռանալ իւր շրջակայն և երեւակայել զինքն մեռեալներու միջեւ: Հայ դերասանի ամբողջ մարմինը կ'ը դողայ, դէմքը պատած է մեռելային դժգունութեամբ, պաղ քրտինք մը կը ծածկէ ճակատն, շնչհեղձուցիկ բեկբեկուն ձայնը կ'ընդհատի իւրաքանչիւր վայրկեան: Պաղ քրտինքը միշտ աւելի և աւելի կը շատանայ և նա ամեն անգամ ձեռներով կը սրբէ այլազունած կերպարանքը, իսկ առկէ երկու վայրկեան յետոյ, ձեր դիմացինն մարդ չէ այլ ևս, հապա՛ սոսկալի ուրուական

մ'որ կը շարժուի այս ու այն կողմ, կիսկըտուր ձայներ հանելով... Սոսկում կը պատէ ձեզ, ընկճեալ երեւակայութիւնը կ'ուրուագծէ ձեր հանդէպ գերեզմաններ, մեռեալներ... Այո՛, Աղամեան ոչ միայն դերասան է այլ արտակարգ տաղանդ մ'է, լաւագոյն ճարտարագէտ մը և մեկնիչ ժամանակակից թատերգական գործոց»:

Աղամեան հետզհետէ այն աստիճան բարձր գնահատման կ'արժանանայ, որ միահամուռ փափաքանաց համաձայն կը յաճախէ իւր ներկայացումները:

Նոյեմբեր 12 ին կը խաղայ Դատապարտեալի ընտանիք նշանաւոր թատերգութիւնն, զոր բաւական առաջ ներկայացուցած էր անդ Սալվինի: Երբ Աղամեան բեմ ելաւ Սալվինիի այդ առաջնակարգ դերին մէջ, ամեն ոք կ'սպասէր բաղդատել անդ Սալվինիի և Աղամեանի հանճարներն: Քորրատոյ-Աղամեան նախ չ'երեւիր այնպէս, որպէս էր Սալվինի, սակայն յետոյ ինչպէս կը վրկայէ Վ.ստոնիկ, իւր կնոջ հետ հաշտուելու վայրկեանէն սկսեալ՝ Աղամեանի յա-

ուջադիմութիւնը կ'աճի անընդհատ և թունաւորման սոսկալի տեսարանին մէջ կը հասնի ծայրագոյն կատարելութեան : Համարձակօրէն կարելի է յայտարարել թէ մինչեւ այժմ ո՛չ մի դերասան կրցած է այսպիսի տպաւորութիւն գործել : Քորրատոյի թունաւորման առաջին նըշաններու երեւման պահուն , հասարակութեան վրայ տիրեց արտասովոր սարսուռ մ'որ անմիջապէս փոխուեցաւ զարհուրելի սոսկումի : Շատ հանդիսատեսներ բնագլխաբար ելան իրենց թիկնաթոռներէն , իսկ կանայք ծածկեցին իրենց աչերը . . . Թատերաբեմի վրայ , հասարակութենէն հինգ քայլ հեռու օրհասական ջղաձգութեամբ կը տանջուէր Քորրատոյ : Նորա ջղային կարկամարթիւնները , նորա հեծութիւնները , ոգեսպառ բերնէն դուրս թռչող անորոշ բառերը , այս ամեն այն աստիճան բնական էր , որ շատերը կը խորհէին մի՛ գուցէ Ադամեան պատահաբար թունաւորած լինի ինքզինք : Եւ երբ իջաւ վարագոյրն , և ազմկայոյզ ցոյցերու վրայ համեստօրէն դուրս ելաւ շնորհալի դերասանը , այն ժամանակ հանդիսականներու ցնծու-

թեան չափ չկար : Անթի՛ւ անգամներ ի տես կոչուեցաւ Քորրատոյ : Այդ հանդիսականներու մէջ կը գտնուէր մի ուրիշ Քորրատոյ , չէ թէ աշխարհային իշխանութեանը դատապարտեալ Քորրատոյ մը , այլ բարոյական ու հոգեկան տանջանաց զոհ եղած Քորրատոյ-Յովհաննէս Աստուածատուրեան Հայ երիտասարդն որ Ադամեանի խաղէն յետոյ աւելի եւս փափաք զգաց հետեւելու Քորրատոյի և տեղի տալու նոցա , որ կրնան մաքառել գոյութեան կռիւի մէջ : «Տեսած եմ Սալվինին , կը գրէր այդ տարաբաղդն իւր յիշատակարանի մէջ , բայց Ադամեան անորմէ աւելի բարձր է այդ գերի մէջ , կենաց զուգադիպութիւն մը նշմարեցի Քորրատոյի և իմ միջև և սկսայ լալ . . . » Այս դէպքէն մի քանի օր յետոյ անձնասպանութիւն կը գործէ այդ յուսակորոյս երիտասարդը :

Նոյեմբերի վերջին կը ներկայացուի Արքայ Լիր ի նպաստ Պ. Ադամեանի : Օտեսայի հասարակութիւնն ուրախալի ըզգացմամբ կը վերաբերի դէպի այդ հանդէսն և զանազան նուէրներ կը մատու-

ցանէ : Պ. Աղամեան այս դերի մէջ եւս ցոյց կուտայ փայլուն տաղանդ և արուեստի կատարելութիւն :

Աղամեան Օտեսացոց լիակատար համակրութիւնը գրաւելէ յետոյ, 1888 յունուարին կ'ուղեւորի Ելիսավետգրադ, ուր Նորա յաջողութիւնը կը գերազանցէ ամեն չափ և սահման : Առաջին անգամ բեմ կ'երևնէ Համլէթի դերի մէջ, որոյ վերամամբ անբացատրելի զմայլումով կը խօսի Ելիսավետգրադի համանուն լրագիրն իւր յունուար 22 թուին մէջ : Իսկ յունուար 29ին կը խօսի Աղամեանի երրորդ ներկայացման՝ այն է Քորրատոյի մասին. « Համլէթի և Ռարիւլ Աքոսբայի մէջ մեր թանկագին հիւրը ցոյց տուաւ իւր տաղանդի մեծութիւնը, և պատճառեց մեզ գեղարուեստական ճշմարիտ հաճոյք, իսկ Քորրատոյի մէջ՝ գերազանցեց մեր բոլոր յոյսերն : Այս դերի մէջ Աղամեանէն աւելի կատարեալ տիպ ոչ ոք կարող է ստեղծագործել :

« Հաջակաւոր նկարիչ Այվազովսկի իւր վերջին այցելութեան ժամանակ յՕտեսա, նկարչութեան դպրոցի ասլաճ ա-

շակերտներու ներկայութեամբ երկու ժամի մէջ կը նկարէ գեղեցիկ նկար մը : Ուսանողները կը դիտէին մեծ արուեստագէտի հանճարաւոր վրձինը և կ'ըսեան չանային նորա աշխատութեամբ : Դատապարտեալի ընտանիք ի ժամանակ ևս հանգունատիպ տեսարան մը պարզուած էր մեր առաջ : Դերասանի իւրաքանչիւր շարժմամբ, իւրաքանչիւր բառի յաւելմամբ, Քորրատոյի դէմքն աւելի ևս կը կենդանանար : Եւ երբ իջաւ վերջին արարուածի վարագոյրը, տեսած եղանք կատարելատիպ պատկեր մը, որմէ աւելի կատարեալն՝ մարդկային կարողութենէն վեր է : Բանտէն փախչիլն, և առ հասարակ այնուհետեւ, Աղամեան այլ ևս կը թուէր մեզ չէ թէ արհեստական անձնաւորութիւն, մուգած էինք Աղամեանն, մուգած էինք թէ թատրոնի մէջ կը գտնուինք, և ակներեւ կը տեսնէինք կենդանի, ամենայնիւ կենդանի Քորրատոն : Այս դերի մէջ Աղամեան ինքզինքն անգամ գերազանցեց և մենք այն համոզման եկանք թէ Քորրատոն անտարակոյս համարելու է Աղամեանի ստեղծագոր-

ծութեան պսակը... » յօդուածի շարունակութեան մէջ նկարագրուած է հանդիսականաց գերազմայլ սքանչացումն և դերի կատարելութեան ընդարձակ քըննութիւնն, որ մեծագոյն հանճարներու կարգը կը դասէ զԱդամեան :

Ելիսավէտգրադի մէջ, մասնաւորապէս, մեծ յուզում կը պատճառէ Ադամեան : Ամբողջ քաղաքի խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն էր շայ արուեստագէտը : Չորրորդ անգամ լինելով երբ բեմ կ'ելնէր Պ. Ադամեան Արքայ Լիբի դերին մէջ, հասարակութիւնը բաժնուած էր երկու հակառակ խումբերու . մին կը պնդէր թէ Արքայ Լիբ Ադամեանի ստեղծագործութեան ընտրելագոյն զարգերէն՝ մին պիտի լինի, իսկ միւսն՝ բոլորովին կը տարակուսէր, յայտարարելով թէ Ադամեան որչափ և մեծ լինի շամլիքի, Քորբատոյի, Օրեյլոյի և առհասարակ միւս տիեզերահռչակ դերերու մէջ, այնու աւանանայնիւ անհնար է մի և նոյն կատարելութիւնը ցոյց տալ Արքայ Լիբի մէջ, որ նոցանէ բոլորովին տարբեր ու երկդիմի բնութիւն մը կը պատկերացնէ :

Կարծեաց սոյն տարածայնութեան պատճառաւ, Լիբի ներկայացման օրը թատրոնը լի էր ակնկառոյց հանդիսականներու անհուն բազմութեամբ : Յառաջ կը բերենք միայն մի քանի տողեր Ելիսավետգրադսկի Վեստնիկ լրագիրէն Ադամեանի այդ երեկոյեան խաղի վերաբերմամբ . «... Փողերու ձայնը կ'զեկուցանէ արքայի երեւումն, և հաշ բեմ կ'ելնէ Լիբ-Ադամեան և կ'ողջունուի շընդալից ծափահարութեամբ, գոյնզգոյն թուզթի կտորներ, որոց վրայ գրուած էր « Vivat Piote Iéronimovitch Adamian !! » ձիւնի խոշոր և յորդահոս հատիկներու նման մեղմորէն վար կը թափէին և սրահի հանդիսականաց աչիւրէն կը ծածկէին Արքայ Լիբի կերպարանքը... »

Ադամեան, ըստ վկայութեան լրագրական զանազան քննադատութեանց, այդ դերի մէջ կը մասնաւորէր Լիբի կատարելատիպ անձնաւորութիւնը : Հանդիսականք, խորին զմայլմամբ համակուած, թատրոնի դրան առաջ աղմկայոյզ ցոյցերով կը դիմաւորեն զԱդամեան և մի և նոյն եղանակաւ կ'առաջնորդեն միւշեւ իւր բնակարանը :

Վերջին ներկայացման երեկոյ, Ելիսավէտգրադի իգական սեռն բազմատորագիր, ոսկետառ ու գեղանկար ուղերձ մը կը մատուցանէ Պ. Ադամեանի, ի նշան խորին սքանչացման: Նմանօրինակ փառաւոր ուղերձ մ'եւս ընդունած է Ադամեան Սարքովի կայսերական համալսարանի ուսանողներէն 1885 ին:

Ելիսավէտգրադէն Ադամեան կ'ուղեւորի Քազան, ուր միւսնոյն ոգեւորութեամբ կ'ընդունուի հասարակութեան կողմանէ, որպէս Օտեսա և այլուրեք: Այդ տեղ ևս մի շարք ներկայացումներ տալէն յետոյ Ադամեան կ'աւարտէ իւր թատերական իննամեայ ուղեւորութիւնն ի Ռուսիա՝ և յուլիսի վերջերը Քազանէն կը մեկնի իւր մայրենի քաղաքն, ուր այսօր գեղարուեստի գնահատողները արժանաւորապէս կը տօնեն Մեծ Դերասանի բեմական գործունէութիւնը:

Ադամեան Ռուսիոյ մէջ, որպէս տեսանք վերոգրեալ անհամար փաստերէն, գնահատուած է իրր առաջին կարգի արուեստագէտ: Ինչ հանրային ցոյցեր որ եղած են Սալվինիի, Ռոսսիի, Սարա

Պեռնարի և միւս աշխարհահռչակ դերասաններու վերաբերմամբ, նոյնն եղած կը տեսնենք և Ադամեանի վերաբերմամբ Ռուսաստանի ամեն կողմերը: Այսպէս ի Թիֆլիս ամեն անգամ Ադամեանի ազգերը գրուած էին գունաւոր լապտերներու մէջ, միշտ յաղթական ցոյցերով կ'առաջնորդուէր իւր բնակարանն մանաւանդ վերջին ուղեւորութեան ժամանակ. և մէկ անգամ այն աստիճան կը յալիշտակուի հասարակութիւնն, որ անվերջ կեցցէներու հետ օդի մէջէն դէպ ի թատերաբեմ կը սլացնեն արք իրենց գլխարկներն և կանայք իրենց հովհարներն. Ադամեան բեմ ելնելու համար հարկ կը լինի ճանապարհ բանալ այդ գլխարկներու կոյտերու մէջէն: Օտեսայի մէջ արգիլուած էր հանրային ցոյցեր ընել դերասաններուն, սակայն Օտեսայի գլխաւոր կառավարիչն հրամայեց որ այդ արգելքն անգործադրելի լինի միմիայն Ադամեանի համար. և ժողովուրդն, ամեն գիշեր թատրոնէն յետոյ, ազմկայոյց ցոյցերով կ'առաջնորդէր զնա մինչեւ իւր բնակարանն, որ շուրջ մէկ քառորդ

ժամուան ճանապարհ էր: Վերջապէս, Քիչնէի մէջ, ներկայացումէն յետոյ, երբ Աղամեան կառք նստելով տուն պիտի երթար, սքանչացմամբ մոլեգնեալ հանդիսատեսները բռնութեամբ կ'արձակեն կառքի ձիերն և իրենք լծուելով, մեծազորոզ հանդիսիւ, կը տանեն մինչեւ իւր բնակարանն: Նմանօրինակ ցոյցեր եղած են և ի Մոսկուա, Բեդերպուրկ եւ այլ ուրեք:

« Աղամեան « Գործադուլ-Դարձնոց »-ն Ֆրանսերէն լեզուաւ արտասանած է ի ներկայութեան Միքայէլ Մեծ Դուքսի, և արժանացած՝ նորա բարձր գոհունակութեան:

Աղամեանի մեծազիր պատկերն հրատարակուած է Սորբիկա, Սորբիկագա պատկերազարդ հանդէսներու և Նովոստի լրագրին մէջ:

Ռուսաստանի լրագրական և հանրային այս ամեն յայտարարութիւններ ու ցոյցեր բաւական են բացարձակապէս ապացուցանելու թէ Աղամեան աշխարհիս ամենամեծ դերասաններէն մին է, մանաւանդ երբ ի նկատի առնունք թէ Ռուսիոյ

մէջ թատերասիրութեան ճաշակն ոչ նուազ նրբացած է և կատարելագործուած եւրոպայի բազմատմամբ. իսկ ի Մոսկուա և Բեդերպուրկ թերեւս գերազանց իսկ է:

Այնու ամենայնիւ ի մօտոյ առիթ պիտի ունենանք իմանալու և եւրոպական մեծ լրագրաց կարծիքն մեր սիրեցեալ Արուեստագէտի դերասանական հանճարի մասին. զի Աղամեան մտադիր է՝ յառաջիկայ դարնան, թատերական ընդարձակ պտոյտ մ'ընելնախ ի Բեդերպուրկ, ապա Պեռլին, Վիեննա, Փարիզ և ի վերջոյ Լոնտոն:

3864

0012950

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0012950

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع
و نشر اولتمشدر